https://archive.org/details/bk1497/page/n0/mode/1up

1917-09, 10, 11 & 12 -Kadva Vijay (1497)

All Items on https://archive.org/details/realpatidar

Full Library on https://realpatidar.com/library

Registered No. B. 708.

॥ श्री उमादेव्याः कृपास्तु ॥

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. સપ્ટેમ્બર થી ડીસેમ્બર ૧૯૧૭. અંક ૯ થી ૧૨

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते ।
स जातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिम् ॥

પરિવર્તન પામતા સંસારમાં મૃત્યુ પામેલો કોણ જન્મતો નથી,
તેજ ખરો જન્મે છે કે જેના જન્મથી સ્વવંસ-જ્ઞાતિ-
ઉન્નતિને પામે છે.

અધિપતિ,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ,
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પ્રકાશક,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ.
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પત્રવ્યવહારનું સરનામું—
મેનેજર "કડવા વિજય" ઑફીસ.
વીરમગામ.

વાર્ષિક લવાજમ ટપાલ ખર્ચ સાથે રૂ. ૧-૪-૦.

Printed by the Editor at his Satyanarayan Printing Press.
Near Hospital, Panabhai's Vadi—AHMEDABAD.

https://archive.org/details/bk1497/page/n1/mode/1up

Real Patidar Library

https://www.realpatidar.com/library

This book/literature/article/material may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden.

The library does not give any warranty express or implied or make any representation that the contents will be complete or accurate or up to date. The library shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of this material.

Full terms and conditions of use: http://www.realpatidar.com

About Real Patidar books

Real Patidar's mission is to organize the information on Satpanth religion, which is a Nizari Ismaili sect of Shia branch of Islam, and to make it universally accessible and useful. Real Patidar Books helps readers discover the material on Satpanth online while helping authors and researchers in their studies. You can know more by visiting http://www.realpatidar.com

You can resize and move this box in any PDF Application like Adobe Acrobat Reader.

Use the Bookmarks facility in the PDF to directly go to the pages containing Highlights.

For Reference See Pages: 4.
For page numbers, see the page footer. Page numbers are in 'Page x of y' format

References by: RealPatidar.com - Created using: Create-D-File-Step2.pyw (v53)
Created on: 2026-05-02T16:26:08

https://archive.org/details/bk1497/page/n2/mode/1up

1917-09, 10, 11 & 12 -Kadva Vijay (1497)

Digitally signed by realpatidar.com
DN: cn=realpatidar.com, c=IN, o=realpatidar.com, email=mail@realpatidar.com
Reason: I have reviewed this document
Date: 2026.05.02 16:26:46 +05'30'

Real Patidar
Unravel Truth

realpatidar.com

શ્રી પાટીદાર જ્ઞાનોદય ... મંડલ. —

Registered No. B. 708.

॥ श्री उमादेव्याः कृपास्तु ॥

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. સપ્ટેમ્બર થી ડીસેમ્બર ૧૯૧૭. અંક ૯ થી ૧૨

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते।
सजातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिम् ॥

પરિવર્તન પામતા સંસારમાં મૃત્યુ પામેલો કોણ જન્મતો નથી,
તેજ ખરો જન્મે છે કે જેના જન્મથી સ્વવંશ-જ્ઞાતિ-
ઉન્નતિને પામે છે.

અધિપતિ,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ,
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પ્રકાશક,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ.
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પત્રવ્યવહારનું સરનામું—
મેનેજર "કડવા વિજય" ઑફીસ.
વીરમગામ.

વાર્ષિક લવાજમ ટપાલ ખર્ચ સાથે રૂ. ૧-૪-૦.

Printed by the Editor at his Satyanarayan Printing Press.
Near Hospital, Panabhai's Vadi—AHMEDABAD.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n3/mode/1up

realpatidar.com

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧. પ્રભુપ્રાર્થના	૧૨૯
૨. ગુજરાતમાં સર્વ વ્યાપક પ્લેગ અને અવ્યવસ્થા.	૧૩૦
૩. જ્ઞાતિબંધુઓ કયાં સુધી ઉંઘશો !	૧૩૦
૪. વેઠવારા.	૧૩૧
૫. આપણી જ્ઞાતિની હીલચાલ	૧૩૮
૬. જ્ઞાતિ સમસ્ત મંડળની આવશ્યકતા	૧૪૨
૭. જુદી જુદી નાતોમાં થયેલા સુધારા	૧૪૬
૮. શ્રી નિમાડ કડવા પાટીદાર સભાની આવતી બેઠક	૧૪૮
૯. સ્યામલાલનો વરઘોડો અને રાજમણીનું હરણ	૧૪૯
૧૦. આબુની સહેલ	૧૫૪
૧૧. ખાસ સુચના.	૧૬૦

ખેતી માટે

પટેલના નોળીયા પંપો કુવામાંથી તથા નદીમાંથી ગમે તેટલી ઉંડાઇ-એથી પાણી ખેંચવામાં દરેક જાતના પંપો કરતાં સાદા મજબુત દુરસ્ત કરવાની કડાકુટ વગરના ઉપયોગી ફાયદાકારક અને દરરોજના ખર્ચમાં કરકસરીયા છે.

અને તે બળદથી, પાડાથી, ઉંટથી તેમજ સ્ટીમ એન્જીનથી તથા ઓઇલ એન્જીનથી પણ ચલાવી શકાય છે. બળદથી ચલાવો ત્યારે થોડા જોરે ઘણું પાણી આપે છે અને એન્જીનથી ચલાવો ત્યારે બીજા પંપો કરતાં અડધોઅડધ ઓછા હોર્સ પાવરથી ચાલે છે. કીં. રૂ. ૨૫૦ થી ૫૦૦. તે ઉપરાંત દરેક જાતના જુના તેમજ નવા ઓઇલ એન્જીનો કંટ્રાકટથી ખરીદી આપવામાં,-ફીટ કરી આપવામાં તથા રીપેર કરી આપવામાં આવે છે. વધુ ખુલાસા માટે ટપાલ ખર્ચ સારૂ અડધા આનાની ટીકીટ બીડી સુચીપત્ર (પ્રાઇસલીસ્ટ) મફત મંગાવી વાંચો અથવા રૂબરૂ મળો.

તા૦ ક૦ અમારે ત્યાં નવા ઉંચી ક્વોલેટીના ચામડાના પટા (બેલ્ટીંગ) કીફાયત વેચાય છે. ભાવતાલ માટે પુછો.

અંબાલાલ એમ. પટેલની એન્જીનીયરીંગ કંપની.

ઠે. દરીયાપુર નાની સાલેપરી—અમદાવાદ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n4/mode/1up

KARACHI.

realpatidar.com

કડવા વિજય

પુસ્તક ૧૦ મું. સપ્ટેમ્બર, અકટોબર, નવેમ્બર, ડીસેમ્બર ૧૯૧૭. અંક ૯ થી ૧૨.

પ્રભુપ્રાર્થના.

હે સર્વ શક્તિમાન સર્વ વ્યાપક પરમાત્મા ! અમારી ભલી અને ઉદાર જ્ઞાતિના અજ્ઞાન અંધકારનો નાશ કરવા તું તારા જ્ઞાનનો પ્રકાશ અમારા હૃદયમાં ઉત્પન્ન કર. તારા તે સુખકર શાંત પ્રકાશ વડે "પ્રાણી માત્રનું સુખ સધાય" તેવા ઉન્નતિના સત્ય પંથે અમે પરવરીએ. હે દયાનીધી ! તારી દયાના અમર્યાદ મહાસાગરના મોજાની એક લહેરી અમારા તરફ સ્ફુરાવ, જેથી અમો પતિત પાવન થતાં અમને અંધારામાં ગોથાં ખાતાં સત્ય પંથ આપોઆપ સુઝે.

રાગ. ભૈરવ. તાલ ત્રિતાલ.

દિનબન્ધુ દયા દિન પર કરજો,
અમ આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ હરજો— દિનબન્ધુ.

વિદ્યા જ્ઞાન વિનાની જ્ઞાતિ,
શુદ્ધ હૃદય નિષ્પાપે ખ્યાતિ;
મીષ્ટ નજર તે પર કરજો— દિનબન્ધુ.

ધર્મ વિરૂદ્ધ ધરેલી રીતી,
અધમ થઇ તેથી અમ સ્થિતિ;
પાપ અમારાં સહુ હરજો— દિનબન્ધુ.

હૃદય ભરી ભરી રોતાં બાળો,
દુઃખ તેનાં દારીદ્ર પ્રજાળો;
આંસુ લોહી દિલ દુઃખ ધરજો— દિનબન્ધુ.

આ સ્થિતિમાં સંતોષે ફરતી.
ભારતમાં નવી સંપત્તિ ભરતી;
અભય કમલ કર શીર ધરજો— દિનબન્ધુ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n5/mode/1up

1917-09, 10, 11 & 12 -Kadva Vijay (1497)

This edition starts with Page 130.
There are no missing pages

realpatidar.com

ગુજરાતમાં સર્વ વ્યાપક પ્લેગ અને અવ્યવસ્થા.

ચાલુ સાલ લગભગ શ્રાવણ માસથી અમદાવાદમાં ભયંકર પ્લેગ ચાલુ થયો, અને ત્યાર પછી વિરમગામ અને ગુજરાતનાં ન્હાનાં મ્હોટાં લગભગતમામ ગામોમાં એ ભયંકર રોગે પોતાનું વિકાળ સ્વરૂપ પ્રકાશ્યું છે, જેના પરીણામે હજારો માણસ તેના ભોગ થઈ પડ્યા. આવી અસાધારણ આફતથી લોકોનો સામાન્ય વ્યવહાર અટકી પડ્યો. ટુંકામાં આ દુષ્ટરોગે આખા ગુજરાત કાઠીયાવાડમાં અનેક પ્રકારની આપદા વરસાવી છે, અને હજુ પણ વરસાવી રહ્યો છે, તેથી આપની સેવા બજાવવામાં અમારે અવ્યવસ્થા થઇ છે જે આપ સહજ સમજી શકશો. પરમ કૃપાળુ પ્રભુની સંપુર્ણ કૃપા વડે કડવા વિજય દ્વારા આપની સેવા ચાલુ કરવા અમે પ્રવર્ત થયા છીએ, અને તે સર્વ શક્તિમાન દયાસીંધુ પ્રભુની દયા યાચીએ છીએ કે કદી આપણા આ નિસ્વાર્થ પરોપકારી વ્યવહારમાં ફરી ખલલ ન થાય

તંત્રી.

જ્ઞાતિબન્ધુઓ ! ક્યાં સુધી ઉંઘશો ?

પ્રિય વાચક ! આપ ગમે તે હો, દરબારી હો, દેશાઇ હો, અમીન હો, પટેલ હો, પરીખ હો, વ્યાપારી હો વા ખેડુત હો, તો પણ હું હિંમતથી કહું છું કે આપણી આ જીવીકાનો આધાર સીધી વા આડકતરી રીતે ખેતી પરજ છે. કોઇ જાતે ખેતી કરે છે તો કોઇ ખેતી કરાવે છે, પરંતુ ખેતી એજ આપણી સમસ્ત જ્ઞાતિનો સામાન્ય ધંધો છે. હિંદ દેશ જો કે અનેક સાધનોથી સંપન્ન છે, છતાં તેનોય મુખ્ય આધાર, ન તો હુન્નર ઉદ્યોગપર કે નતો વ્યાપાર છે, પરંતુ ખેતીવાડી પરજ છે. આજે દેશના તે મુખ્ય ધંધાને ધારણ કરી રહેલી જ્ઞાતિની શી દશા છે ? દુનીઆમાં આજ કાલ શું થાય છે અને દુનીઆના લોકો શું કરી રહ્યા છે, તે જાણવાની જો કે ઘણીએ જરૂર છે છતાં તે જો આપણે જાણતા નહી હોય તો ઘડીભર આપણે ચાલશે પરંતુ ખુદ આપણા દેશમાં આજે શું થાય છે, શું ઘટના ઘડાય છે, તે જાણવાની પણ આપણને લેશ પરવા નથી. દેશના રાજદ્વારી વહીવટમાં જ્યાં જ્યાં સુધારા કરવાની જરૂર હોય ત્યાં ત્યાં કેવા ને કેટલા દરજ્જે સુધારા કરવા તેનો વિચાર કરવાને આપણા નામદાર વાઈસરાય સાહેબના આમંત્રણને માન આપી, દરીઆપારથી આપણા દેશના મુખ્ય પ્રધાન રા. ઑ. ને. ના. મોન્ટેગ્યુ સાહેબ અત્રે પધાર્યા છે. જેઓ સાહેબની રૂબરૂ દેશની મોટી મોટી સામાજીક અને રાજદ્વારી સંસ્થાઓના સુકાનીઓ (આગેવાનો) માનપત્રદ્વારા પોતાની હાજતો જાહેર કરી આવ્યા છે અને દેશની વ્યવસ્થાના સુધારા વધારા સાથે પોત પોતાને જે જે બાબતોમાં લાગતું વળગતું છે તે તે વિશે યથા-મતિ પોતાનું હિત થાય તેવો અભિપ્રાય નોંધાવી આવ્યા છે.

આ સમય સોનાનો ગણાયો છે અને તેનો સહુએ સદુપયોગ કરી લાભ લીધો છે, પરંતુ અમને અપાર અફસોસ થાય છે કે ગુજરાતની નંદનવન સમાન નવપલ્લવ વાડીના કાર્ય કુશળ માળીઓ—પાટીદારો—એ તો પોતાની હાજતોના સુધારા વિશે લેશ પણ ઉચ્ચાર કર્યો નથી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n6/mode/1up

realpatidar.com

કે દેશનો ખરો અવાજ રજુ કરનારી કૉન્ગ્રેસ કે મોહમેદન લીગની યોજનાને પણ ટેકા આપવા કાંઇ કર્યું નથી. જૈનો અને પારસી બન્ધુઓને પોતાનું હિત સાચવવાનું છે તે કરતાં શું આપણે આપણું હિત ઓછું સાચવવાનું છે? રાજ્ય વ્યવસ્થા સાથે શું દેશની અન્ય જ્ઞાતિઓ કરતાં કૃષીકારોને ઓછું લાગે વળગે છે? સરકારની રાજ્ય વ્યવસ્થાના મુખ્યઅંગ મહેસુલ પદ્ધતિમાં સુધારા કરવાનું વિશાળક્ષેત્ર દેશના હિતચિંતકોને જણાય છે છતાં તેમાં તણાતા જતા આપણા પાટીદારોને એ દશાનું લેશ પણ ભાન હોય તેવું આ સંયોગોમાં તેમણે બતાવ્યું નથી. અરે તેમણે પોતાનો ખોખરો–બેસુરો અવાજ પણ આ પ્રસંગે કાઢયો હોત તો દેશના હિતચિંતકો પોતાના સુરીલા મધુર સુર સાથે તેમનો જેવો તેવો પણ સુર મેળવી લેત; પણ અફસોસની વાત છે કે પાટીદારોએ પોતાને મળેલ આ અમુલ્ય તક ગુમાવી છે.

આપણા હિતને માટે આપણા પોતાનામાં અને આપણા કહેવાતા આગેવાનોમાં આટલી બધી બેપરવા જણાય છે તો પણ અમોતો હંમેશની માફક હજુ પણ આશાવાદીજ છીએ અને તેથીજ પરમાર્થી સામાજીક કામમાં હંમેશ પ્રભુ સાથેજ હોય છે તેમ માની પુરૂષાર્થ વાદી છીએ અને તેથી અત્યારે અગ્યારમા કલાકે અસુરા અસુરા પણ અમારા બન્ધુઓને કહીએ છીએ કે આખા દિવસનો ભુલો પડેલો પથીક (મુસાફર) સાંજ પડતાં પડતાં પણ જો પોતાની ભુલ સમજી સીધે રસ્તે ચડે તો જરૂર બહુ મોડું થવા આગમચ પોતાના ધારેલા મુકામે પહોંચે ખરો.

આપણો દેશ, દુનીઆના અન્ય દેશો પેઠે ભોગ વિલાસની ભુમી નથી પણ તે મહાન પરોપકારી કર્મવીરોની કર્તવ્ય ભુમી–વેદી છે. અસલ હજારો વર્ષ સુધી તે પવિત્ર ભુમીએ અનેક ધર્મ–કર્મવીરોને અવતાર આપી દુનીઆપર અનહદ ઉપકાર કર્યા છે અને અલ્પ-કાળના આવરણ પછી આજે ફરી પણ ઉગમણી દિશામાં દુનીઆંને હિંદ દેશનો અરૂણોદય થતો જણાય છે. આ એજ પવિત્ર ભુમી છે કે જ્યાં લાખો કર્મવીરોએ ઉત્પન્ન થઈ પોતાના સર્વસ્વનો પરોપકાર માટે કર્મયજ્ઞમાં ભોગ આપી પ્રાણી માત્રનું હીત કર્યું છે. એજ પવીત્ર ભુમીમાં આજે ફરીને અનેક કર્મવીરો ઉભરાવા લાગ્યા છે, જેમાં મહાત્મા ગાંધીજી, રા. ગોકળદાસ પારેખ, રા. વીઠ્ઠલભાઇ; વલ્લવભાઇ અને મગનભાઈ પટેલ, અમૃત-લાલ ઠક્કર અને ગુજરાત સભાના સભ્યો ખેડુતોના સાચા સુભેચ્છકો તરીકે ગુજરાતમાં આમ તેમ ઘુંમી રહ્યા છે.

આ પરદુઃખભંજન વીરનરો, ખેડુતોના વાજબી હક્કો માટે અને આપણા સ્વમાનનું સત્યાનાસ કાઢનાર વેઠવારાનાં દુઃખો દુર કરવા માટે તનતોડ મહેનત કરી રહ્યા છે, જેનો આપણને તો શું પણ આપણા જ્ઞાતિભુષણરૂપ આગેવાનોને પણ પુરેપુરો ખ્યાલ નહિ હોય ! આવું અમે હિંમતથી કહીએ છીએ તેનું કારણ એજ છે કે આપણા સદરહુ હિતના સવાલોમાં તેમની સાથે ઉભા રહેવા આપણા સંખ્યા બંધ દેખાતા આગેવાનોમાંથી એક પણ આજે સચેત નથી. તેમના શુભ ખંતીલા પ્રયાસથી ગોધરા ખાતે મળેલી પહેલી ગુજરાત રાજકીય પરિષદમાં વેઠવારા વિરૂદ્ધ ઠરાવ પાસ કરી યોગ્ય પોકાર ઉઠાવ્યો હતો જેના પ્રતાપે વેઠવારા વિશે વસ્તુસ્થિતિ નીચે પ્રમાણે આવી છે.

તંત્રી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n7/mode/1up

realpatidar.com

વેઠવારા.

(લેખકઃ-શ્રી. અમૃતલાલ વી. ઠક્કર. હિન્દુસ્થાન તા. ૧૬-૧-૧૮.)

વેઠ! આ બે અક્ષરી શબ્દ કેવો નઠારો છે! કેટલી માનહાની કરાવનારો, કેટલો ત્રાસ ઉપજાવનારો અને જુલમ કરાવનારો છે. વેઠ કોણ કરે છે, અથવા વેઠ કોની પાસે કરાવવામાં આવે છે? વેઠ કરનારા પોતાની રાજી ખુશીથી કરે છે કે અમલદારના ધાકથી તેના મારની બીકથી કે સરકાર દંડના, અથવા જેલજાત્રાના ભયથી? વેઠ અને રાજીખુશીથી આ બે શબ્દો એક બીજાના વીરોધી છે; "તારી ખુશી હોય તો વેઠ કર." એ વાકયમાં બોલનાર જે વીનય બતાવે છે. અને જેને તે કહેવામાં આવે છે તેની સ્વતંત્રતા બતાવે છે. તે બંનેથી વીરોધી ભાવનાઓ આ બે અક્ષરી શબ્દમાં રહેલી છે. વેઠ બ્રાહ્મણ, વાણીઆ, વકીલ, બારીસ્ટર, ઇજનેર, કારકુન, મીલમાલેક, વેપારી અથવા કારખાનાના માલીક પાસે કરાવવામાં આવે છે? કોઈ પણ ઉચ્ચ વર્ણના કે ઉંચો ધંધો કરનાર પાસે વેઠ કે વારા કરાવવામાં આવે છે? સેંકડો વર્ષોના વહીવટ પ્રમાણે ગરીબ મજુર અને ખેડુત વર્ગો પાસેથીજ વેઠ કરાવવામાં આવે છે. કુંભાર, મોચી, સુતાર, દરજી, ખેડુત; ઢેડ, ભંગી, પાસેજ વેઠવારા કરાવામાં આવે છે. ખેડુતોના ગાડાં વેઠે કોડીબંધ કઢાવવામાં આવે છે. શ્રીમંતોની ઘોડાગાડી અથવા મોટર કોઇ વેઠે પકડતું નથી. હાલ લડાઈના કામ માટે લેવામાં આવે છે, પણ આપણો પ્રશ્ન સાધારણ સુલેહના વખતને માટે છે, હીન્દુ તથા મુસલમાન રાજાના વખતમાં વેઠનો રીવાજ હતો અને માયાળુ કહેવાતી બ્રીટીશ સરકારે માયાથી તે રીવાજને સાચવી રાખ્યો છે. તાર, ટપાલ, અને રેલ્વે જ્યારે ન હતાં તે જમાનામાં આ રીવાજ કદાચ હશે. (કદાચ શબ્દ ભાર મુકીને વાપરૂં છું, કારણ કે તેવા જમાનામાં પણ સ્વતંત્રતા છીનવી લેવાનો કોઈ પણ રાજ્યકર્તાને, કોઇપણ વ્યકતીને, કોઇપણ કારણસર હક નથી, છતાં પણ માફ કરી શકાય, પણ મોજશોખનાં કે સગવડનાં નવાં સાધનો આટલાં આટલાં શોધાયાં અને સાધારણ વપરાશમાં આવ્યાં, પછી ગરીબો અને જતીનો ધંધો કરનારને માથે વેઠ ચાલુ રાખવી એને માટે મારે કયો શબ્દ શાધવો? એશીયા ખંડમાં પેદા થયેલા રાજ્ય કર્તાઓનું અનુકરણ આંધળીઆ થઇને યુરોપીય રાજકર્તા કરે, કારણ કે મનુષ્યસ્વભાવ એશીયા, યુરોપ કે આફ્રીકામાં જુદા જુદા નથી; પરંતુ આટલું તો ખરૂં કે સુધારાની ટોચે ચઢેલી પોતાને કહેવડાવનાર અને હીંદની પ્રજાનો ઉદ્ધાર કરવાનો દાવો કરનાર પ્રજાને આ રીવાજ શોભતો નથી.)

દરેક કામ પદ્ધતીસર અને શાસ્ત્રીય રીતીએ કરવાને ટેવાઇ ગયેલી બ્રીટીશ સરકારે વેઠની બાબતમાં પણ પદ્ધતી સરજ કામ લીધાં છે. ૧૮૧૮ ના અને ૧૮૨૭ ના 'રેગ્યુલેશનો' થી આ વેઠને કાયદાનું સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું. ૧૮૨૭ ના ૧૨ માં કાયદામાં નીચે પ્રમાણે કલમો હતીઃ—

કલમ ૧૮ (૧) "ફોજદારી ન્યાયાધીશ, અણીને વખતે સાર્વજનીક કામને માટે,

realpatidar.com

realpatidar.com

દુકાનદાર, કારીગર, મજુર અને જેઓ મજુર પુરા પાડવાનો અને (ગાડાં વગેરે) ચીજ વસ્તુઓ ભાડે ફેરવવાનો ધંધો કરતા હોય તેમની સેવા ફરજીયાત લઇ શકે. તે કામને માટે તેમને વધતામાં વધતું જે રોજ અથવા ભાડું મળવાનો ધારો હોય તેથી ઓછું આપવું નહી. ”

કલમ ૪૫ (૩). “ સાર્વજનીક કામને માટે ઉપરની કલમમાં જણાવેલ દુકાનદાર તથા મજુર, કારીગર વગેરે પોતાની સેવા ન આપે તો જરૂરી પ્રસંગોએ પોલીસ અમલદાર પોતે તે પરાણે લઇ શકે. ”

આ કાયદાના શબ્દો પ્રમાણે કે તેથી વીશેષ, સાર્વજનીક કામને માટે કે ખાનગી
કામને માટે, અણીને વખતે કે રોજના વહેવાર માટે, કીધેલા કામને માટે પુરૂં રોજ કે
ભાડું આપવામાં આવે છે કે થોડું કે બીલકુલ નહી, તે સવાલ હાલ તરત બાજુએ મુકી
કહી દેવું જરૂરનું છે કે આ કાયદો ૧૮૬૨ ના ૧૭ મા કાયદાથી રદ કરવામાં આવ્યો છે.
૧૮૬૨ ની સાલમાં કાયદા બાંધનારાઓને ૧૮૧૮ અને ૧૮૨૭ ના વેઠના કાયદા અન્યાયી
અને ગેરવ્યાજબી લાગ્યાથી લશકરી કારણ શીવાય બીજા પ્રસંગો માટે રદ કર્યા; પરંતુ કાયદો
બાંધવો અને નીષ્પક્ષપાતપણે અમલમાં મુકવો એ એમાં જમીન આસ્માનનું અંતર છે.
કાયદા બાંધનારાઓના અંતઃકરણ કરતાં કારોબારી અમલદારોના વધારે ચલીત અને સ્વા-
ર્થી હોય છે, એમ જગતનો ઇતીહાસ સાક્ષી પુરે છે. આ તત્વને આધારેજ કોંગ્રેસ-લીગની
રાજકીય સુધારાની યોજનામાં ધારા બાંધનારી સભાઓમાં પ્રજાએ ચુંટેલા સભાસદો ૪/૫
હોવા જોઇએ અને સરકારે નીમેલા (એટલે કે જેમાં કારોબારી અમલદારોનો સમાવેશ
થાયછે તેવા) સભાસદો ફકત ૧/૫ હોવા જોઇએ એમ નીશ્ચીત કર્યું છે. ૧૮૬૨ નો વેઠનો
ધારો દુર કરનારો કાયદો કાયદાપોથીમાંજ રહ્યો છે. તેનો અમલ થયો નથી, એ શરમ
ભરેલું છે, ખેદ કરનારૂ છે. અમલ થયો નથી એટલુંજ નહી, પણ કાયદામાં વેઠ કરનારને
પણ જે દામ આપવું ઠરાવ્યું છે તે ઘણી વખત મળતું નથી, અણીને વખતે લેવાનું ઠરા-
વવામાં આવ્યું છે તેને બદલે વર્ષના ૩૬૫ દીવસ લેવામાં આવે છે. ગાડાં ભાડે ફેરવવાનો
ધંધો ન કરનારા ખેડુતોની પાસેથી પરાણે, વખતે માર મારીને, ગાળોના વર્ષાદ વર્ષાવીને
પણ લેવામાં આવે છે. કમનસીબી બીચારા ખેડુતની કે તેના ખેતીના કામને ગાડાં વીના
ચાલતું નથી તેથી ગાડું રાખે છે અને તેથી કાયદાનો ઉંધો અર્થ કરનારા કારોબારી અમલ-
દારો તેમને 'ભાડે ગાડાં ફેરવનારા ગણી; રદ થયેલા, મરી ગયેલા કાયદાને પણ રદ થયા
પછી આજે ૫૬ વર્ષ થયાં છે તો પણ તેના ઉપર રોજ નીર્દયપણે, અન્યાયથી, તેના
અજ્ઞાનનો લાભ લઇ અમલ ચલાવ્યાજ જાય છે. વેઠે મજુર તથા ગાડાં, સાર્વજનીક કામને
માટે આ મુએલા કાયદા પ્રમાણે ; લઇ શકાય, પણ સરકારી અથવા સાર્વજનીક નોકરના
ખાનગી કામ માટે પણ પુર્ણ છુટથી બીન અંદેશે લેવામાં આવે છે. સાર્વજનીક નોકર
(આ શબ્દમાં ગવર્નરથી માંડીને પટાવાળા તથા રાવણીયા સુધી સર્વ નોકરનો સમાવેસ
થાય છે) પોતાના તંબુ અથવા રાચરચીલાને માટે, પોતાના કુટુંબના માણસો માટે,
પોતાના મીજબાનો અને મોજ શોખને માટે, શીકારની ગમ્મતનો સ્વાદ મેળવવા માટે,
ઘરના વાસણ ઉજાળવા માટે જયારે વેઠે મજુર તથા ગાડાં લે છે તે વખતે તે દરેકના
ઉપર હાઇકોર્ટમાં કેસ માંડવામાં આવે, તો તેઓની આંખો ઉઘડે અને તેમની બહેર મારી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n9/mode/1up

realpatidar.com

ગયેલા આત્માઓ જાગે. વધતામાં વધતું રોજ અથવા ભાડું આપવાને બદલે ઓછામાં ઓછું આપવામાં આવે છે, અને ઘણી વખતે બીલકુલ આપવામાં આવતું નથી. ભાયના વાતાવરણમાં અને રાજ્યમાં રહેતો ખેડુત વેઠથી છુટી ઘર તરફ ગાડું લઇને ન્હાસવા માંડે છે, અને ઓછું મળ્યું કે બરાબર તે જોવા પણ ઉભો રહેતો નથી. હજામ, કુંભાર, મોચી વગેરે કારીગરો તો મફત વેઠ કરવા જન્મ્યા છે એમ નોકર વર્ગની દુનીયા માને છે અને હજામ યા કુંભાર રાવસાહેબની કે કલેકટર સાહેબની, પટાવાળાની કે કારકુન સાહેબની સેવા ચાકરીમાં કાંઇ ઉણપ કરે છે તો માર, અથવા ગાળથી ઓછો શરપાવ પામતો નથી! કુંભાર વગેરેને રોજ આપવાનું કોઈના સ્વમામાં પણ આવતું નથી.

વેઠના કેસો હાઇકોર્ટે પણ ચઢેલા છે, પણ હાઇકોર્ટના ફેંસલાની અથવા કાયદો શું કહે છે તે સંબંધી હાઇકોર્ટે આપેલી સમજની આપણો નોકરવર્ગ થોડીજ દરકાર રાખે છે. હાઇકોર્ટને તથા બીજી કેટલીક કોર્ટોને આપણા સાર્વજનીક નોકર વર્ગના તાબામાં મુકી નથી અને સ્વતંત્ર રાખી છે ત્યારે તો આવા સરકારી વેઠના વીરૂધ નીષ્પક્ષપાત ફેંસલાઓ આવવાનો સંભવ રહે છે, અને આવ્યા છે. ૧૮૮૫ માં શોલાપુર જીલ્લામાં જંગલખાતાના એક મોટા નોકરને વેઠે પંદર ગાડાં જોઇતાં હતાં તેણે મહેસુલી ખાતાના એક પટાવાળા મારફત તે મંગાવ્યાં. રખમાજી નામે એક ખેડુતે ગાડાં આપ્યાં નહીં, તકરાર થઇ, મારામારી થઇ અને તેથી પહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ પાસે ફરીયાદ ગઈ, મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબ, જેઓની પાસે કારોબારી નોકર તરીકેનું પણ કામ હતું, તેમણે તા મરી ગયેલો કાયદો વીસારીને ઠરાવી દીધું કે વેઠે ગાડું આપવાને રખમાજી બંધાયેલો હતો. તેણે સરકારી નોકરપર હુમલો કર્યો તે સાબીત થયું તેથી બંને વાંકને માટે તેને ૨૧ દીવસની સખત કેદની સજા ફરમાવી. રૂખમાજીએ હાઇકોર્ટને અરજ કરી કે મને ગેરકાયદે સજા થઇ છે. ન્યાયમુર્તીઓ, નાનાભાઈ હરીદાસ અને સર વીલીયમ વેડરબર્ન હતા, તેમણે ચુકાદો આપ્યો કે વેઠ સંબંધી 'નેર્ન'ના પુસ્તકમાંથી જે સરકારી ઠરાવો ટાંકી બતાવ્યા છે તે કાંઇ કાયદો નથી, સીપાઇ સરકારી નોકર તરીકે વેઠે ગાડાં લઇ શકે નહીં અને ફક્ત મારામારીના તહોમત માટે રખમાજીને સજા થઈ શકે. વળી તેમણે ટીકા કરી કે હીન્દી પીનલકોડની ૩૭૪ મી કલમ પ્રમાણે જે કામ (એટલે કે ઇચ્છા વીરૂદ્ધ મજુરી અથવા વેઠવારા કરાવવા એ) કાયદાથી વીરૂદ્ધ અને એક વર્ષની સખત મજુરી વાળી કેદને પાત્ર ગણેલું છે તેને માજીસ્ત્રેટે કાયદાસર ગણ્યું તેનો અમને અચંબો લાગે છે. સાદી મારામારીને માટે થોડા રૂપીયા માજીસ્ત્રેટે દંડ કર્યો હત તો બસ હતું એમ તેમણે કહ્યું. સાત દીવસની શીક્ષા રખમાજી ભોગવી ચુકયો હતો તેથી તેને છોડી મુકવાને ન્યાયમુર્તીઓએ હુકમ કર્યો.

આ સંબંધમાં બીજો કેસ ૧૮૯૬ માં હાઇકોર્ટ ચઢયો હતો અને તે ફોજદારી નહીં પણ દીવાની દાવો હતો. આ અપીલ ન્યાયમુર્તીઓ જાર્ડીન અને રાનડે પાસે ચાલી. ખાનદેશ જીલ્લાના એક આબકારી ખાતાના ઇન્સ્પેકટરને માટે એક ગામના પટેલ તલાટીએ બુઢા નામના ખેડુતના બળદની જોડી વેઠે કઢાવી. બુઢાએ મુનસફની કોર્ટમાં અમુક રકમની નુકસાનીનો દીવાની દાવો માંડયો અને પટેલની પાસેથી તેટલી રકમ મેળવવાની દાદ માગી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n10/mode/1up

realpatidar.com

પટેલની વતી વકીલે દલીલ કરી કે આ દાવો ચલાવવાનો મુનસફને અધીકાર નહતો. મુનસફે આ દલીલ કબુલ કરી નહીં અને ૧૮૮૫ નો હાઈકોર્ટનો ફેંસલો ધ્યાનમાં રાખી પટેલની પાસે નુકસાનીની રકમ આપવાનો હુકમ કર્યો. જીલ્લા જજને ત્યાં અપીલ ગઇ તેમાં તેમણે મુનસફનો ફેંસલો ઉલટાવી નાંખ્યો અને ખુદાએ પોતાની કોર્ટમાં ફરીયાદ કરવી એવું ફરમાવ્યું. ખુદાએ હાઇકોર્ટમાં તેના ઉપર બીજી અપીલ કરી. ન્યાયમુર્તીઓએ ૧૮૮૫ ના રખમાજીના કેસની યાદ આપી. તેમણે મુનસફનો ફેંસલો કબુલ રાખ્યો અને બન્ને અપીલોનો ખર્ચ પટેલને માથે નાખ્યો. ન્યાયમુર્તી જાર્ડીને જીલ્લા જજના ઉપર જરાએ ટીકા કરી નહીં.

હીન્દી પીનલ કોડની કલમ ૩૭૪ મી નીચે પ્રમાણે છેઃ—

" જે કોઈ શખ્સ બીજા શખ્સ પાસે તેની મરજી વીરૂદ્ધ મજુરી કરવાની ફરજ પાડે એટલે વેઠવારા કરાવે, તેને એક વર્ષ સુધીની સાદી કે સખ્ત મજુરી સાથેની કે દંડની કે બંને શિક્ષા થાય" આ કાયદાની કલમનો ઇરાદાપુર્વક સેંકડો હજારો દાખલામાં રોજ રોજ દેશના દરેક ભાગમાં ગામડે ગામડે ભંગ થાય તેનું શું કારણ ? લોકનાયકોની ભીરૂતા, સરકારી એટલે સાર્વજનીક નોકરોની સ્વાર્થબુદ્ધી, લોકનું બાયલાપણું, સરકારની રાજ્યનીતી, લોકનું ગાઢ અજ્ઞાન અને દેશમાં ચળવળ કરનારાઓની નાલાયકી એ બધાં કારણો આ શોચનીય સ્થીતીને માટે જવાબદાર છે, પણ ગોધરામાં મહાત્મા ગાંધીના પ્રમુખપણા નીચે મળેલી પહેલી ગુજરાતી રાજકીય પરીષદે આ સવાલ ઉપાડી લીધો છે તેથી આશા આવી છે. તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવ પસાર થયો હતોઃ—

"ખેડુત વર્ગની પાસેથી તેમજ અનાજના દુકાનદારો પાસેથી અમલદારવર્ગ જબરાઇથી વેઠ અને વારા કરાવે છે એ તેમની ખેતીના તથા ધંધાના કામમાં ઘણી અડચણ કરતા હોવાથી તેમજ તેમની પ્રતીષ્ઠાને હીણપત લગાડનાર હોવાથી તે તદન બંધ કરવ આ પરીષદ સરકારને વીનંતી કરે છે."

ઠરાવ પસાર કરીને કર્મવીર ગાંધી બેસી રહે તેમ નથી. સરકારની સાથે તે બાબતનો પત્ર વ્યવહાર પરીષદે નીમેલી કારોબારી કમીટી કરે છે. અને તે સંબંધી લોકોએ શું વર્તન લેવું તેની જાહેર ખબર થોડા વખતમાં ગામે ગામ અને શહેરે શહેર વહેંચાશે. વેઠ નાબુદ થવીજ જોઇએ, વારાબંધ થવાજ જોઇએ સરકારી નોકરોએ પોતાને જોઈતાં ગાડાં અને સીધુ સામાન મેળવવા પોતાનો બંદોબસ્ત ખાનગી ગ્રહસ્થોની માફકજ કરી લેવો જોઇશે, અને વેઠનો રીવાજ ૧૯૧૮ ની સાલમાં બંધ થયો એમ ઈતીહાસમાં લખાવુંજ જોઇએ. નહી થશે તો કદાચ આખા હીંદુસ્થાનમાં નહીં થાય તો ગુજરાતમાં તો તેમ થશે. નહી થશે તો મહાત્મા ગાંધીજીની આબરૂ જશે. દક્ષીણ આફ્રીકાના અને બીહારની સરકારને મ્હાત કરનાર આવી [illegible]ની બાબતમાં જય મેળવશે તેની લેખકને જરા પણ શંકા નથી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n11/mode/1up

realpatidar.com

વેઠ–વારા સંબંધી ચળવળ.

ગુજરાત રાજકીય પરીષદની ઓફીસે એક જાહેર ખબર નીચે પ્રમાણે બહાર પાડી ખેડુતોને વેઠ અને વારાથી પડતાં દુઃખો અટકાવવાની સ્તુત્ય ચળવળ કરવા માંડી છે. અમે એ ખબર નીચે પ્રકટ કરીએ છીએ.

જાહેર ખબર.

ગુજરાત રાજકીય પરીષદમાં ગોધરા મુકામે નીચે પ્રમાણે ઠરાવ સર્વાનુમતે થયો હતો,

"ખેડુતવર્ગની પાસેથી તેમજ અનાજના દુકાનદાર પાસેથી અમલદારવર્ગ જબરાઇથી વેઠ અને વારા કરાવે છે તે એમની ખેતીના તથા ધંધાના કામમાં ઘણી અડચણ કરતા હોવાથી તેમજ તેમની પ્રતીષ્ટાને હીણુપત લગાડનાર હોવાથી તે તદ્દન બંધ કરવા આ પરીષદ સરકારને વીનંતી કરે છે."

એ બાબત એક કમીટી નીમાઇ હતી. કમીટીએ સંપૂર્ણ તપાસ કરી છે, અને હવે જાહેર પ્રજાને ખબર આપવામાં આવે છે કે વેઠે ગાડાં તથા મજુર લેવા તે ગેર કાયદેસર છે. જેઓ અમલદાર હોવા છતાં પણ વેઠે ગાડાં લે તે ગુન્હેગાર છે અને કોઇ પણ બ્રીટીશ રૈયત વેઠે ગાડાં અથવા મજુરી આપવા બંધાયેલ નથી. જેમ ગાડાંની વેઠનું છે તેમજ દુકાનદારોની પાસેથી અમલદારોની મરજી પ્રમાણે ભાવ લઇ મોદીખાનું લેવામાં આવે છે તે પણ ગેર કાયદેસર છે. કમીટીની સહુને સલાહ છે કે તેમણે ઉપર પ્રમાણે વેઠ કરવી નહી. જો અમલદારો પુરૂં દામ આપે અને સગવડ હોય તો પોતે ગાડું લઇ જવું અથવા બીજી સેવા કરવી એ વીનય છે. પણ ભયથી કે એવો કાયદો છે એમ સમજીને કાંઇ કરવું તે નબળાઇની નીશાની છે.

કોઇ પણ માણસની પાસેથી વેઠની માગણી થાય અથવા તો વેઠ કરાવવામાં આવે તો તે માણસે કમીટીને નીચેને ઠેકાણે તુરત અને ઘટીતવાર ખબર આપવી અને કમીટી તે બાબતમાં ઘટતા ઇલાજ લેશે.

ગુજરાત રાજકીય પરીષદ ઓફીસ, કારંજ–અમદાવાદ. તા૦ ૧૪–૧–૧૮.

લી૦ સેવકો,

વલ્લભભાઈ ઝવેરભાઇ પટેલ. હરીભાઈ ઝવેરભાઇ અમીન. ઈન્દુલાલ કનૈયાલાલ યાજ્ઞીક.

ઉપરાંત ઓણુ સાલની અતિ વૃષ્ટિથી ખેડા જીલ્લાના આપણા ખેડુત ભાઇઓને વર્ષ નિષ્ફળ નિવડવાથી જમીન મહેસુલ માફ કરાવવા પણ અધિકારીઓના અભિપ્રાયથી અલગ, સત્ય સંશોધન કરીને ખેડુતોના સાચા શુભેચ્છકો પોતાની સત્ય હકીકત મુંબાઇના આપણા ન્યાયપ્રીય ના. ગવર્નર સાહેબ સુધી પહોંચાડી આવ્યા છે અને હાલ પણ તે વિશે તે પ્રદેશમાં બારિક તપાસ કરી જોઇતી તમામ વિગતો એકઠી કરવા ગામેગામ વગડે વગડે તેઓ આથડે છે, જેનું ફળ જરૂર ખેડુતોના લાભમાં અવશ્ય આવશે તેમ અમે ઇચ્છીએ છીએ. તેને માટે ખેડુતોના એક પેપર તરફથી અમે તે પરોપકારી પુરૂષોનો હમેશ વિજય થાય તે માટે પ્રભુની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n12/mode/1up

realpatidar.com

બેશક આપણી જ્ઞાતિ વિદ્યા–કેળવણીમાં ઘણી પછાત છે અને તે પણ એટલે સુધી કે તેને પોતાના ઘરબારનું–સંસારનું પણ પુરૂં ભાન નથી ને હીત અહીતનો પણ પુરો ખ્યાલ નથી. જો આપણને આપણા ગૃહસંસારનું ભાન હોય તો આપણે મમત્વમાં ને મિથ્યાભિમાનમાં મરણ પાછળ વરા અને દોઢ દોઢ માસનાં બાળકો પરણાવવાના જંગલી અને તન મન ધનની પાયમાલી કરનારા રિવાજને પ્રાણપ્રીય અને આબરૂ ભરેલા ગણી ચાલુ રાખતા ન હોત. બુદ્ધિશાળી અને ખંતીલા જ્ઞાતિના બાહોસ ભણનારા છોકરાઓને તેમનો અભ્યાસ આગળ વધારવા પૈસા ધીરનાર પણ જ્ઞાતિમાંથી ધનવાન મળતા નથી, ત્યારે આવી મોંઘવારીમાં ૫૦ હજાર રૂપિયા ખરચ કરી બહુ વિવેકને કરકસરવાળી (!) ઉંઘી મતી સુજવાનાં આપણી જ્ઞાતિમાં ડાહ્યા ને શ્યાણા વ્યાપારી ગણાતા ગૃહસ્થ નરોને ન સુઝે. (અહાહા કેટલો મિથ્યાભિમાન ! ઉંચે ચડવાની અને અજ્ઞાન જ્ઞાતિમાં કુલીનતા મેળવવાની કેટલી બધી ઉંધી મતી ! !)

આપણી સંખ્યાના પ્રમાણમાં ગણ્યા ગાંઠયા જણજ ઉચ્ચ કેળવણી લીધેલા નજરે પડે છે, અને જે છે તે પણ અજ્ઞાન માણસોની પેઠે પોતાનું અને પોતાનાં બૈરી છોકરાંનું ભરણ પોષણ કરી તાગડ ધિન્ના કરવામાં મશગુલ છે. જે દેશના વિદ્વજ્જનો આજે દેશને દુનીઆની અન્ય દેશોની સરખાઇમાં લાવવા રાત્રી દિવસ બળતરા કરી રહ્યા છે, તેમને ખાતાં પીતાં–" મારો દેશ, મારો દેશ અને દેશ બન્ધુઓ" નુંજ રટણ થાય છે અને ઉંઘતાં સ્વપ્ન પણ તેનાંજ આવે છે ત્યારે આપણા ભણ્યા ગણ્યા ભાઇઓ કોણ જાણે આ મહાન પ્રવૃત્તિના અમુલ્ય અનુકુળ અવસરે કઈ અધિક ઉચ્ચ અભિલાષાઓમાં ઉંઘી રહ્યા છે તેની અમને ખબર પડતી નથી અને તેથીજ અમે તેમને આ રીતે બળતા હૃદયે બે વચન કહેવાનું વાસ્તવિક વિચારીએ છીએ.

આપણા સમજુ કેળવાયેલા ગણાતા બન્ધુઓને શું સેવા કરવાનું કર્મક્ષેત્ર જડતું નથી ? પોતાના ઘરના આંગણે છાતી ઉપર દશ દશ વર્ષથી "શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજ" જ્ઞાતિ-જ્ઞાતિમાં હિલચાલ કરી રહી છે "મહામંડલ" જેવી, પોતાના મહાન આશયોથી જ્ઞાતિજનોને શરૂમાં, મહાન આશાઓ આપનારી સંસ્થા, તેના મહાન વ્યવસ્થાપકો છતાં આજે મૃતઃશાંતિ ધરી સુતી સુતી ટગર ટગર આંખો ફેરવી આસપાસ નિહાળે છે, છતાં પોતાના જેવી બીજી સમવયી સંસ્થાઓ શું કરે છે ને આસપાસ શું થાય છે તે જોઈ શકતી નથી, આ બંને સંસ્થાઓને તેના નામ મુજબ કામ બજાવતી કરવામાં સાધનરૂપ થવાનું તેમને સુઝતું નથી ? શું આપણા ગામડીઆ–ગરીબ બન્ધુઓથી ઉભરાતી "શુભેચ્છક સમાજ" તેમને કામ કરવાને પોતાની પોઝીશન–પદવીથી કદી ઉતરતી લાગતી હોય તો મહામંડલમાં તો તેમને તેમના જેવાજ મહાજનો જડશે. તો ત્યાં તેમને માટે શું કામ કરવાનું ઓછું છે ! અમે તે સંસ્થાના વિશાળ મહાન આશયો તરફ, આવા કાંઇક કરી શકે તેવા, તન મન ધનથી સાધનવાળા સદ્‌ગૃહસ્થોને ધ્યાન આપવા વિનતિ કરીએ છીએ.

બન્ધુઓ ! વિદ્વાન બન્ધુઓ ! કામનું ક્ષેત્ર વિશાળ છે, તેમજ આપણી આળસપણ અમર્યાદ છે. અનુકૂલ અવસર અલ્પ છે અને આપણે કરવાનાં કામ ઘણાં છે. આ અમુલ્ય અનુકુલ અવસર જો વહી જશે તો પછી આળસ મરડી આપણે ... ઉભા

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n13/mode/1up

realpatidar.com

થઇશું તો એકલા પડી અંધારાં ઉલેચવામાં અડબડીઆં ખાવાં પડશે. પ્રથમ આપણી જ્ઞાતિરૂપ ઘરમાંથી ઉન્નતિની આડે આવતી નઠારા રિવાજોની દિવાલને દુર કરવા કમર બંધ થઇ, આપણી જ્ઞાતિના મુખ્ય ધંધા ઉત્તમ ખેતીને ઉત્તમ બનાવવા, રાજ્યદ્વારી અગવડોને ટાળવા આપણે મહાભગીરથ પ્રયત્ન કરતાં ગગનભેદી અવાજ ઉઠાવી, વ્યવસાયમાં પડી જવાથી પોતાના સાચા રળાઉ પુત્રોને વિસરી જતી સરકારને જાગૃત કરી આપણી ખરી દાદ ફરીઆદ દૃઢતાથી જણાવી દેશમાં આપણી સાચા રળાઉ પુત્રોને છાજે તેવી યોગ્ય પદવી પ્રાપ્ત કરવા તત્પર થાવ—પાછા ન પડો. આપણે પડેલા છીએ તોપણ ધન્ય છે દેશના પરોપકારી વીરનરોને કે તે આપણને હજુ પણ હાથ પકડી ઉઠાડવા તૈયાર છે, છતાં પણ આપણે પડયા પડયા કસુંબા અને હોકામાં મસ્ત રહી કાંઇ નહિ કરીએ તો, આ દુનીઆમાં પાછળની પ્રજા અને પેલી દુનીઆમાં પ્રભુ આપણાં કામોનો જરૂર જવાબ માગશે. જો આવું બધું કરવાની આપણામાં ફુરતી ન આવી હોય તો અન્ય સેવાધર્મપ્રિય જનોને તેમના કામમાં સામેલ થઈ સરળતા કરી આપો ને તેમની આરંભેલી યોજનામાં ઘેર બેઠે બને તે મદદ કરો તો પણ કિરતારના દરબારમાં આપણો કાંઇક બચાવ રહેશે. આ બન્ધુભાવે જ્ઞાતિ જનોને સહુ સહુની જવાબદારીના પ્રમાણમાં અમારૂ કહેવું છે જેનો સહુ સાધારણ તેમજ મોટા માણસો શાંતિથી વિચાર કરશે તેવી આશા છે.

તંત્રી.

આપણી જ્ઞાતિની હીલચાલ.

આજે આખી દુનીઆંની પ્રજાઓ એક એકથી શ્રેષ્ટતા પ્રાપ્ત કરવા શું કરી રહી છે તે આપ જુઓ. યુરોપ અમેરીકાની દશા આજે ચારેક વર્ષ થયાં વિગ્રહના ભયંકર વાતાવરણમાં ઘેરાઈ રહી છે. હેતુ શું છે ? શ્રેષ્ટતા પ્રાપ્ત કરવી એ છે. એક બાજુ આપણી ન્યાયપ્રીય બ્રિટીશ સરકાર, ફ્રાન્સ ને અમેરીકા મુખ્ય છે, જેનો મુખ્ય હેતુ નિર્બળનું રક્ષણ કરી સર્વ પ્રજાઓ પોતપોતાની ઇચ્છાનુસાર પોતાનું રાજ્યતંત્ર ચલાવે અને બળીષ્ટ પ્રજા તેમનું પતન-ભક્ષણ ન કરે તે છે. બીજી બાજુ જર્મની અને ઑસ્ટ્રીઆ મુખ્ય છે, જેમનો હેતુ નિર્બળને પોતાના તાબે રાખી બળીઆના બે ભાગ મેળવવાનો છે. એશીયા ખંડમાં પણ સેંકડો વર્ષોની ઘોર નીદ્રા પછી એક પછી એક દેશો જાગૃત થવા લાગ્યા છે. તેમાં પણ જાપાને શ્રેષ્ટ પદ મેળવ્યું છે. તેનું દેખી ચીન પણ જાગૃત થયું છે. હવે રહ્યો મોટો દેશ આપણો ભરતખંડ, તે પણ ન્યાયી બ્રિટીશ રાજ્ય છત્ર નીચે પોતાના પ્રતિનીધીઓના અસરકારક અવાજવાળું અને પોતાને જોખમદાર રાજ્યતંત્ર થાય તેવા સુધારા માગે છે.

આટલી વસ્તુસ્થિતિ જગતની જણાવી અમે એવું જણાવવા ઇચ્છીએ છીએ કે સમસ્ત જગત જાગૃત થઇ પોતપોતાનું હીત ઉત્તમ રીતે સંપાદન કરવા અને એક બીજી પ્રજાની હરીફાઇમાં સ્વાત્મ બળે સંસારમાં ટકી રહેવા મથન કરી રહેલ છે, અનેક પ્રકારના

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n14/mode/1up

realpatidar.com

ધારા ધોરણુના અંકુશમાં રહેલી આપણા દેશની દશા પણ હવે જરૂર મૂક્તિદાતા થશે તેવા સંયોગો જણાય છે. દેશમાં રાજ્યદ્વારી અને સામાજીક સુધારકો પોતપોતાના ક્ષેત્રમાં રાત દિવસ પ્રયત્ન કરી વિજળીના વેગે પોતાના નિશાન તરફ ધારેલા હેતુ પાર પાડવા આગળ વધે છે. બ્રાહ્મણ, વાણીઆ, ભાટીઆ અને ઢેડ ભંગી જેવી અસ્પર્શ્ય કોમ પણ પેઢી દર પેઢીની ઘોર નીદ્રા તજી કમર કશી રહી છે. હવે આવા મહાપ્રવૃત્તિના અણીના વખતે આપણી પાટીદાર જ્ઞાતિ શું કરે છે તે જોવામાં આપણું આગલું હીત સમાયેલું છે. આપણે વિશાળદ્રષ્ટીથી કુર્મીક્ષત્રિય તરિકે, ઉત્તરહિંદના કુર્મીઓ, બંગાલ, મધ્યપ્રાંત, મહીસુર, મદ્રાસ અને મહારાષ્ટ્રના મરાઠા વગેરેને અને ગુજરાતના પાટીદારો સાથે લેતાં લગભગ ત્રણ કરોડની સંખ્યામાં હિંદમાં વસીએ છીએ. તેમાં કચ્છ, કાઠીઆવાડ, ગુજરાત અને માળવામાં થઈ કડવા લેઉવાની ૧૫ લાખની વસ્તિ ગણાય છે. કડવા લેઉવા એવા પાટીદારોમાં બે વિભાગ છે. આ વિભાગમાં લેઉવા બન્ધુઓ વ્યાપાર, હુન્નર, ઉદ્યોગ અને રાજદ્વારી બાબતોમાં કડવા કરતાં ઘણા આગળ વધેલા છે. ત્યારે હવે તેમનીજ સાથે એકજ દેશમાં એકજ ગામમાં એકજ મહોલ્લામાં અને સાખોસાખ રહેતા કડવા પાટીદારો કઇ દશામાં છે તે પોતપોતાની જાતનો વિચાર કરતાં અમારા દરેક વાચકબન્ધુ સહજમાં સમજી શકે તેમ છે. વિદ્યામાં કડવા બન્ધુઓ ઘણા પછાત છે. વ્યાપારમાં ખેતીવાડી વિના અન્ય કાંઇ મહત્વનું કામ થઇ શકતું નથી. (થોડા અપવાદ સિવાય) રાજ્યદ્વારી ક્ષેત્રમાં જ્યારે લેઉવા બન્ધુઓ કરતાં તેમની મોટી વસ્તીના પ્રમાણમાં મોટું મીંડું છે. ખેતીવાડી એ આપણો ધંધો હોવાથી દેશની અન્ય પ્રજાઓ કરતાં રાજદ્વારી બાબતો સાથે આપણે વધારે લાગતું વળગતું છે, છતાં જાણે કણબીએ તો ઉંઘવા અને ઉંધે માથે મજુરી વાજ અવતાર લીધો હોય તેવું વર્તન જણાય છે. આ બધી નાલાશી ભરી જવાબદારી તે જ્ઞાતિના વિદ્વાનો અને આગેવાનોના શીરપર છે. અમો ઘણા અફસોસ સાથે જણાવીશું કે જ્ઞાતિની એકપણ પ્રકારની ઉન્નતિમાં તેઓ તેમના નામને છાજે તેમ, જેમ તેઓ તેમના ઘરબારના સ્વાર્થમાં મથે છે તેમ, સાચા દિલથી સામેલ થઇ કામ કરતા નથી.

લેઉવા પાટીદારોથી ઉભરાતી, કડવા લેઉવાની સંયુક્ત "પાટીદાર પરિષદમાં" પણ આપણું આસન તો લગભગ ખાલી જેવુંજ હોય છે. જો કે આ સંસ્થા, આપણી શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજ" પછી લગભગ બાર મહિને સ્થપાઈ છે અને તેની બેઠકો પણ આપણાથી લગભગ અડધીજ થઇ છે, તો પણ કામ બમણું થયું છે. લેઉવા બન્ધુઓના હાથે ચાલતું "પટેલ બન્ધુ:" પત્ર પણ આપણા "કડવા વિજય" પત્ર કરતાં વરસ દહાડે ન્હાનું છે છતાં બમણું બળવાન છે. કેમ? શાસારૂ? જવાબમાં જણાવીશું કે તે સંસ્થા અને પત્રને તે જ્ઞાતિના વિદ્વાનો, ધનવાનો અને આગેવાનોની સઘળા પ્રકારે સાચા દિલની સ્હાય છે. ત્યારે આપણી સંસ્થાઓ અને પત્ર માત્ર જીવનને ટકાવી રાખી વખતે વખતે હલન ચલન કરી તે જીવતાં છે તેનીજ માત્ર જગતમાં પ્રતીતી—ખાત્રી આપે છે.

આપણી ઉન્નતિનાં આ સાધન કેમ મંદ છે?

આ પ્રશ્નનો જવાબ મારા ભલા વાચક તું તારી જાતનેજ પુછ, તું પણ જ્ઞાતિમાંનો એક માણસછું. "હું શું કરી શકું?" એવા બાયલા ખ્યાલથી તું તારી જાતની ઓછી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n15/mode/1up

realpatidar.com

કીંમત આંકીશ નહીં. ભાઇ ! તું તારા ગૃહ સંસારમાં કેટલું કરી શકે છે ? તેનું રૂડી રીતે પાલન પોષણ કરી શકે છે. ત્યારે જ્ઞાતિની ઉન્નતિનાં આ બે સાધનોને શું તું કાંઇપણ ઉપયોગી ના થઇ શકે ? કેમ નહીં ! પરંતુ પુત્ર સ્ત્રી આદિ ગૃહસ્થાશ્રમને પોતાનો માની ગળે બાંધેલ છે, ત્યારે આ સંસ્થાઓ જાણે કોઇ ત્રાહીત હોય તેમ આપણે સહુ તટસ્થવૃત્તિથી તે તરફ વર્તન રાખીએ છીએ, એજ તટસ્થવૃત્તિ–સાધુવૃત્તિ આપણી ઉન્નતિમાં આડખીલી અને અપવાદરૂપ છે. એ વૃત્તિ માટે આપણને ઘણું શરમાવા જેવું છે.

જેઓ ખરેખર ઢોર સાથે વગડે વાસ કરનારા ખેડુતો છે અને પટેલાઇ કરવાની પંચાતથી વેગળા છે તેવાને અમે ઘડીભર માફ કરી શકીશું. પરંતુ જેઓ કાવા દાવા ને પંચાતો કરવામાં કુશળ આગેવાનો છે અને જેમને આગેવાની અને પટેલાઇ પર પ્રાણ કરતાં પણ અધિક પ્યાર છે; જેઓ ધનવાન, સત્તાવાન અને વિદ્વાન છે, એવા પદ્દીધર "બડેખાં" ને અમે પુછીએ છીએ કે આપનો અવતાર અમો ગરીબ અને અજ્ઞાન કડવા પાટીદારોપર અધિકારજ ચલાવવા માટે છે કે કાંઈ ફરજ બજાવવાની હોય તેવું તમને લાગે છે ? આ દુનીઆમાં કદી તમને આ પ્રશ્ન પુછનાર અને તેનો જવાબ સાગનાર જવલ્લેજ જડશે પણ તમને બન્ધુઓ ! લાગે છે કે પેલી દુનીઆંની વગવસીલાથી વિયુક્ત ન્યાયની કચેરીનો હાકેમ તમને આવો પ્રશ્ન પુછશે ? જો તમને ખ્યાલમાં આવતું હોય કે મરણ પછી આપણો ઇન્સાફ એક ન્યાયી દરબારમાં થવાનો છે, તો તમારી ફરજથી અને તે ઇન્સાફદારથી ડરો. ત્યાં આપણો રૂવાબ, વગવસીલો, સત્તા, ધનમાલ સત્તા કાંઇ અસર કરી શકનાર નથી. અમે આપણી મંદતા અને અધમતા માટે ઉપરના વર્ગને જવાબદાર ગણવા પ્રભુને પ્રાર્થના કરીશું. જેઓ કડવાપાટીદાર શુભેચ્છક સમાજ અને મહા મંડલના નેતાઓ છે તેઓના શીરપર આવી જવાબદારીનો મોટો ભાગ આવે છે. શુભેચ્છક સમાજના નેતાઓમાં, જેઓએ પોતાનાં પગલાંથી સભાની શોભામાં વૃદ્ધિ કરી હતી, તેઓમાંના કેટલાક તો સભાની બેઠકના ત્રણ દિવસ ખુરસીની શોભા વધારીને ગયા તે ગયાજ ગયા. ફરીથી તેમણે સેવાક્ષેત્રને શોભાવ્યું નથી. કેટલાક તો પાછળથી જાણે સમાજથી શરમાતા ન હોય, તેમ વેગળા ને વેગળાજ રહે છે, તો કેટલાકથી ખાસ સમાજને શરમાવું પડે તેવાં તેમનાં વર્તન થયાં છે. જેઓએ પ્રેતભોજન, બાળલગ્ન અને બે સ્ત્રીઓ વગેરે રિવાજને તજવા જેવા ગણી ભાષણો આપ્યાં હતાં, તેઓએજ પ્રસંગ આવે તેવાં કૃત્યો કરીને જુના વિચારવાળાને વાતો કરવાનાં અને નવા વિચારવાળાઓને શરમાવાનાં કારણ આપ્યાં છે. આપણી જ્ઞાતિ જેમ ઉદાર, ભલી અને ક્ષમાવાન છે, તેમજ સંસ્થાના સભાસદો પણ તેવાજ ઉદાર અને ક્ષમાવાન છે, તેથી આવાં અપકૃત્યોના ઝેરના ઘુંટડા તેઓ પી ગયા છે ને પી જશે પણ અપકૃત્ય કરવું ને કોઇ વાતે પાછું કાબુમાંજ ન આવવું—કોઈ વાતે સેવામાં સામેલજ ન થવું, એ કેવી રીતે આપણને પાલવે ? આ દશામાં સામાજીક ઉન્નતિ ખરેખર અગવડમાં આવે તેમાં નવાઇ નથી.

અમે તો હંમેશાં આશાવાદીજ છીએ. આવા પુરૂષોની પણ અમને તો અગત્ય છે. પોતાના હાથે પાપ થયું હોય તો સાચા મનથી પશ્ચાતાપ કરી, જ્ઞાતિરૂપ ગંગાજીમાં જઇ સ્નાન, ધ્યાન અને તેની સેવા કરી પાયશ્ચીત કરી પાવન થાય છે. પણ ઘરના ખુંણામાં સ્વાર્થ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n16/mode/1up

realpatidar.com

વૃતિ સેવી બેસી રહેવાથી પાવન નહીં થવાય. પધારો, તમે જ્ઞાતિની સાચા દિલથી સેવા કરવા આવો, તમને માન આપવા અમારાં મન તૈયાર છે. અમારાં વિશાળ હૃદયમાં તમને હજુપણ સ્થાન છે. તમને ભાવ કરીને ભેટવા અમારૂં અંતઃકરણ અને ભુજાઓ વિશાળ છે આવો આપણે એકત્ર પ્રયાસથી આપણી જ્ઞાતિનો મેલ ધોઇ નાંખી તેને કિર્તીવંત બનાવવાને મથન કરીએ નિસ્વાર્થ પ્રયત્નમાં માની લ્યો કે પ્રભુજી તમારી સાથેજ છે.

હવે શું કરવું વાસ્તવિક છે?

આસપાસ અણુ અણુમાં આજે પ્રવૃત્તિનું વાતાવરણ જામી રહ્યું છે ત્યાં આપણે જરાપણ સુસ્તી ધરવી શોભતી નથી. આપણી સંસ્થાઓમાં શરમ ભરેલી શાંતિ ને સમુદ્ર પાર કરીને હવે રાત્રી દિવસ સતત્ પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે અને તેવા ચાલુ પ્રયાસો વિના સુખમાં સોડતાણી સુતેલા સુખી સદ્‌ગૃસ્થો જાગવાના નથી તેમને જાગૃત કરો. સાથે સાથે અજ્ઞાનની ઉંઘમાં પડેલાઓને પણ પ્રબોધથી જાગૃત કરવાની તેટલીજ જરૂર છે. અને તેમ કરવા આપણે ધનવાન મહામંડળને, ના. પાટડી દરબારશ્રીના પ્રમુખપદ નીચે નભી રહેલા મહામંડલની માતા "કડવા પા. શુભેચ્છક સમાજ" ને સતેજ કરીદ્યો કે જેના પ્રતાપે જ્ઞાતિમાં જાગૃતિ આવી છે. માટે તે સંસ્થાના થઇ ગયેલા સઘળા પ્રમુખો, વ્યવસ્થાપકો અને સભાસદોએ પોત પોતાના નામને છાજે તેવું કામ કરી બતાવવાની જરુર છે. બાળલગ્નનો કોયડો ઉકેલી તેનો રસ્તો લાવ્યા વિના આપણી અનેક પ્રવૃત્તિઓ પાંગળી પાંગળી દશામાં ચાલે છે. જ્યાં સુધી જ્ઞાતિને બાળલગ્નની બેડીમાંથી મૂક્ત કરી શકાશે નહિ ત્યાં સુધી મહામંડળ જેવી સંસ્થામાં પણ જીવન પ્રકાશશે નહિજ. એટલા માટેજ મહા મંડલલના નેતાઓ જો કોઈ કારણસર અલગ રહેતા હોય તેમણે શુભેચ્છક સમાજમાં બહુ અસુર થઈ જાય તે પહેલાં સામેલ થઈ પ્રગતીમાં આડે આવતી મુખ્ય બાબતને ટાળવા મથનારાની મદદમાં ઉભા રહેવાની જરૂર છે.

"જ્ઞાતિભુષણ ને. ના. પાટડી દરબારશ્રીની હજુરમાં."

આ વસ્તુ સ્થિતિ–સંયોગોમાં અમને કર્તવ્ય પરાયણ સ્વ. રાજઋષી ને. ના. દરબાર શ્રી સૂર્યમલસિંહજીની દિલસોઝ મદદ વારંવાર યાદ આવે છે. તેઓ શ્રી તરફથી અનેક પ્રકારે મળતી સંગીન મદદ અને સલાહ, હાલના નવા જમાનાની વિદ્યાથી વિભુષીત થયેલ યુવાન દરબાર શ્રી અને તેમના વ્યવહાર કુશળ, સમય સુચક અને જ્ઞાતિ શુભેચ્છક કારભારી મંડળ પાસેથી મેળવવાનો હક યુવાન જ્ઞાતિજનો તેઓ શ્રીની પવિત્ર સેવામાં રજુ કરે છે. અમારો આ હક એઓ નામદાર શ્રી અને મંત્રી મંડળ કેટલે દરજ્જે સ્વિકારે છે, તેની આવા ગુંચવાડાના પ્રસંગમાં તેઓ શ્રી તરફથી જે વ્યવહારૂ પગલાં લેવામાં આવશે તે પ્રતીતી આપશે.

બસ સુજ્ઞેષુ કિંબહુના આટલી યાદ આપવા પછી અહીં:અમારો ધર્મ પુરો થાય છે. હવે તે વિશેજ કરવાનું છે તે તેમને શીરે છે. નીયમીત પુરૂષાર્થ ને મહેનત કરવાનું અમો સાધારણ જ્ઞાતિ સેવકોને માથે છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n17/mode/1up

realpatidar.com

" કડવા પાટીદાર શુ. સમાજ. "

સંજોગો આટલે સુધી આવ્યા છે. તેનું સવિસ્તર બ્યાન અમારા વાચકોને માટે કરી ચુક્યા છીએ હવે પુરૂષાર્થવિના મોક્ષ નથી. આપણે આપણું કર્તવ્ય કરવુંજ જોઇએ. જન સમાજનો મત કેળવવા અને આપણા સુધારક બન્દુઓનાં હ્દયોને અધિક સતેજ કરવાનો આપણો વાર્ષિક મેળાવડો યોગ્ય સ્થળે ભરવાનું કામ શરૂ કરવું જોઇએ; એવી અમને ચોગરદમથી ભલામણો થયે જાય છે પરંતુ ઓણુ સાલ નાતાલમાં આપણે સભા ભરવાનો આપણો રિવાજ જાળવી શકયા નથી, કારણ કે શ્રાવણ ભાદરવા માસથી ગુજરાતમાં સઘળા ગામોમાં પ્લેગ ચાલવા લાગ્યો છે, ને તેથી જ્ઞાતિ બન્દુઓ ઘરબાર છોડી વગડે છાપરે વસે છે; અમારી પણ એજ દશા હતી, હવે સૃષ્ટિમાં નવું જીવન પ્રેરતી વસંત રૂતુ આવી છે અને પ્લેગ પણ વૃદ્ધ થતો જાય છે. રૂતુરાજ વસંતથી અલ્પ સમયમાં તે પરાભવને પામી ગામે ગામથી પોતાની છાવણી ઉઠાવી પલાયન કરી જશે. અમને આશા છે કે માર્ચ આખરે સઘળું વાતાવરણ પ્લેગ વિનાનું થશે. પછી એપ્રીલ માસ આખામાં સમાજના ઉત્સાહી યુવાન બન્ધુઓએ પોતાના પ્રયત્ન શરૂ કરવા જોઇએ; જે પ્રયત્નના બળપર સમાજની બેઠક મે માસના મધ્યમાં રાખવાનો નિર્ણય થશે. અમારા ઉત્સાહી જ્ઞાતિ બન્ધુઓનો તો ખાસ આગ્રહ છે કે મોડામાં મોડું થાય તો પણ મે મહીનાના અંત સુધીમાં પણ સમાજની બેઠક ભરવી જોઇએ. પ્રભુ દયાળુ છે અને આપણને હંમેશની માફક જરૂર મદદ કરશેજ. પણ આ વેળામાં પ્રથમ જે કરવાનું છે તે સભા મેળવવાનું સ્થાન નક્કી કરવાનું છે, પછી સમય અને સભાપતિની ગોઠવણ. આ ત્રણે બાબતોના નિશ્ચયમાંનો વિચાર ચાલે છે. પ્લેગ શાંત થતાં તુરતજ કામની શરૂઆત થશે. પ્રભુની દયાથી જરૂર આપણે સભામાં મળવાનો લાભ લઇશું. પરંતુ ભાગ્યદેવીની વરમાળા અને પ્રભુની કૃપા એ પ્રમાદીઓના આરબ્ધમાં હોતી નથી, પણ અહોનીશ પુરૂષાર્થથી તપશ્ચર્યા કરનાર વીર બન્ધુઓનેજ તે મળે છે.

હવે અમારા ઉત્સાહી યુવાન બન્ધુ પોતે આ પ્રયાસમાં શું શું સેવા બજાવી અમારા ઉત્સાહમાં સહાયક થઇ શકશે તે વખતસર જણાવવા અમે વિનવીએ છીએ; જેનો અમને સત્વર પ્રત્યુત્તર મળશે તેવી આશા છે.

તંત્રી.

જ્ઞાતિ સમસ્ત મંડળની આવશ્યકતા.

આ અનંત કાલશ્રેણીમાં જન્મ પામતા દરેક મનુષ્યના મનને વિષે સુખ અને દુઃખ એવી બે પ્રકારની ભાવનાઓ ઉત્પન્ન થાય છે. માણસ પોતે સુખી હો વા દુઃખી કિન્તુ દરેક સુખ તરફ અધીક ને અધીક આગળ વધવાની સદંતર ઇચ્છા કરે છે. જો કે સુખ દુઃખ મનની કલ્પના હોઇ સંયમી પુરુષને તો વર્જ્ય છે, કિન્તુ જેઓ વ્યવહારમાં જોડાયા છે તેઓ તો એ ભાવનાઓથી ક્વચિતજ મુક્ત રહે છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n18/mode/1up

realpatidar.com

કલ્પનાથી પણ સંસારની દ્રષ્ટિએ દેખાતાં સુખ દુઃખ દરેક વ્યક્તિનેજ વળગેલાં છે એમ નથી, પરંતુ દરેક કુટુંબ, દરેક ગામ, દરેક જ્ઞાતિ, અને દરેક દેશને પણ તે વળગેલાંજ છે. જે વ્યક્તિ કુટુંબ, જ્ઞાતિ, ગામ કે દેશ એક સમયે સુખી હોય છે તેને શીરે બીજે સમયે દુઃખનાં વાદળ ચઢી આવેલાં દેખાય છે, અને જે એક સમય દુઃખી દેખાય છે, તે બીજે સમયે મહાન વૈભવમાં મગ્ન માંણુતો દુનિયાની દ્રષ્ટિએ પડે છે. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે સુખને અંતે દુઃખ અને દુઃખને અંતે સુખ એમ સર્વને શીરે સુખ દુઃખનું ચક્ર સદા ભ્રમણ કરતુંજ રહે છે.

અગાઉ એક એવો સમય હતો કે જ્યારે આપણો ભારત વર્ષ અનેક પ્રકારના સુખ વૈભવમાં મશગુલ હતો, અને ત્યારે પાશ્ચાત દેશો દુઃખી હોઈ અનેક પ્રકારની વિટંબનાઓ વેઠતા હતા. કિન્તુ એક સમય એવો આવ્યો કે જ્યારે પાશ્ચાત દેશો સર્વ સૃષ્ટિમાં શ્રેષ્ટપદ ભોગવી રહ્યા, અને ત્યારે આપણા ભારતને શીરે દુઃખનાં વાદળ ચઢી આવ્યાં. પણ ફિકર નહિ, દુઃખને અંતે સુખ નિર્માએલું છે, જેથી આપણો દેશ પણ દુઃખ રૂપ રાત્રીનો પ્રથમ પ્રહર, મધ્ય રાત્રી, અને તૃતિય પ્રહર વેઠી લઇ ઉષાની આશામાં પ્રભાતીયાં ગાવા મચી ગયો છે.

જ્યારે એક વ્યક્તિ દુઃખમાં આવી પડે ત્યારે તેણે પોતેજ સુખ પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ, કિન્તુ જો એક દેશ દુઃખમાંથી મુક્ત થવા માંગતો હોય, તો તેનાં જુદાં જુદાં સર્વ અંગોએ એક સાથે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. અને એટલેથી પણ ન અટકતાં દરેક વિભાગે પોતાનો વિકાસ કરવા પૃથક્ પૃથક્ પ્રયત્ન પણ કરવોજ જોઇએ. તેમજ તે દરેક વિભાગે સમજવું જોઇએ, કે આપણી ઉન્નતીથીજ દેશની ઉન્નતી થનાર છે.

આપણી જ્ઞાતિ ચૌદ લાખની હોઇ દેશીય સમુહનું એક અગત્યનુ અંગ છે, કારણકે દેશને અનુકુળ એવો ખેતીનો ધંધો તે આપણા હાથમાં છે. જેથી દેશોન્નતીને માટે જ્યારે અનેક મહાપુરુષો મથન કરી રહ્યા છે, ત્યારે તેના અંગરૂપ આપણી જ્ઞાતિએ પણ આગળ વધવાને ત્વરાએ પગલાં ભરવાં જોઇએ. છતાંય દિલગીરીની વાત એ છે કે જ્યારે અન્ય જ્ઞાતિઓ જ્ઞાનના માર્ગમાં ગમન કરવાને તત્પર થઇ ગઈ છે, અને પોતાના ઉદ્યોગોમાં અનેક રીતે યુક્તિ પ્રયુક્તિથી આગળ વધવા માંડે છે, ત્યારે આપણે તો પ્રભાતની મીઠી લાગતી પણ વિષ સમાન નિદ્રાનો હજુતો ત્યાગ કરી શક્યા નથી, અને જેઓ છુટા છવાયા જાગ્યા છે તેઓ પણ આધાર વિનાના હોવાથી, આંખો ચોળવામાંથી ઉંચાજ આવ્યા નથી. પણ તેઓએ હવે તાકીદે ઉભા થઇ જવું જોઇએ. જો કે એમના એક હાથે તાળી નહિ પડે એતો સત્ય, કિન્તુ જો તેઓ એકત્રીત થઈ, એક મંડળના સ્વરૂપમાં જોડાઈ અન્યને જગાડવાનું કાર્ય હાથમાં ધરે અને એક તનથી પોતાની ફરજ બજાવે તો થોડાજ સમયમાં આખી જ્ઞાતિ જાગતી સ્થિતીમાં આવી જાય.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સુધારકો ને એક બીજાની મદદમાં સંપ સંપીને કાર્ય કરવા માટે જ્ઞાતિ સમસ્ત એક મંડળની આવાશ્યકતા છે. આજ સુધીમાં જ્ઞાતિનાં અનેક મંડળો સ્થપાઈ આરંભ સુરાતન બતાવી અંતે આધાર વિના તુટી ગયાં છે. કિન્તુ આ મંડળ તો એક એવું ઉ[illegible]વું જોઇએ કે જે જ્ઞાતિના એક વિભાગમાંજ કામ નહિ કરતાં સમસ્ત

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n19/mode/1up

realpatidar.com

જ્ઞાતિની સેવા સ્વિકારવાને તત્પર થાય તેમજ તેના મેમ્બરો કોઈપણ ગામના જ્ઞાતિ બંધુઓ થઇ શકે, આ મંડળે સ્વિકારવાનાં કાર્યો વિકટ અને ઘણાં છે, છતાં જો ઐકય અને દ્રઢતાથી પોતાની ફરજ બજાવે જાય તો હું ધારૂં છું કે તે પોતાની ધારણાઓ પૂર્ણ કર્યા વિના રહે નહિ. આપણી જ્ઞાતિમાં શિક્ષિતોનો આંકડો ઘણો જુજ છે. જેથી સિદ્ધ થાય છે કે આપણા બંધુઓ હજુ વિદ્યાની કિમ્મત સમજતા થયા નથી જેથી ફરજીઆત કેળવણીની પ્રથમ જરૂર આપણે છે. હમણાં સરકાર માબાપે કિંચીત ઉદારતા બતાવી મ્યુનિસિપાલીટીઓને મફત અને ફરજીઆત કેળવણી આપવાને મંજુરી આપવાની તૈયારી કરી છે, કિન્તુ તેથી આપણાં જ્ઞાતિનાં બાળકોને વિશેષ લાભ નથી, કારણ કે આપણી ઘણી ખરી વસ્તિ ગાંમડાંઓમાં છે જેથી સરકાર માબાપને મફત અને ફરજીઆત કેળવણી માટે પ્રથમ અરજ આપણે કરવાની છે. હિસાબ કાઢતાં લોકલફંડમાં આપણી જ્ઞાતિનો હિસ્સો મોટો છે, છતાં તે નાણાંનો ઉપયોગ આપણે ખેડુતો લઇ શકતા નથી. સીમના રસ્તાઓ તરફ નજર ફેરવતાં તે એટલા તો કિચ્ચડવાળા, ખડબચડા અને જાળાં - ઝાંખરાંથી ભરાઇ ગયેલા હોય છે કે ગાડાં ખેંચનાર બળદનો કેટલોક આવરદા તો એને લીધે ઘટી જાય છે, અને ચોમાસામાં તો ત્યાં થઇને ગાડાં લઈ જઇ શકાતાંજ નથી છતાં તે સુધરાવવા માટેની અરજી અજાણ્યા ખેડુત બંધુઓ કરે તેમ નથી. જેથી લોકલબોર્ડ પાસેથી આ અને બીજા જરૂરના લાભો મેળવવા એ સુધારકોની ફરજ છે.

તાલુકદારી ગામોમાં વસતા આપણા બંધુઓ તરફ હજુ કોઇની પણ દ્રષ્ટિ ગઇ નથી પરંતુ ત્યાંની હાડમારીઓ અસહ્ય:છે. કારણ કે આવક કરતાં ખરચ વધારે રાખનાર ઘણા ખરા તાલુકદારો, ખેડુતોને પુષ્કળ કનડગત કરે છે તેમજ જે જપ્ત થયેલાં ગામો સરકારને હસ્તક હોય છે તે ઇજારે અપાય છે. તેથી કોઇપણ રીતે વધારે લાભ મેળવવાના ઉદ્દેશથી ઇજારદારો ખેડુતો ઉપર અસહ્ય જુલમ કરે છે. તો આવી બાબતોથી સરકારને જાણીતા કરી મહેસુલનો આંકડો નક્કિ કરાવવાની જરૂર છે.

આજ કાલ કપાસનું વાવેતર વધી ગયેલું હોવાથી ખેડુતો ખરીફ પાક જરૂર પુરતોજ કરે છે, અને તેથી જ્યારે સરકાર તરફથી જાનેવારીમાં મહેસુલનો પ્રથમ હપ્તો ઉઘરાવવામાં આવે છે ત્યારે ઘણાખરા ખેડુતો પાસે નાણાં હોતાં નથી તેથી ઓછા ભાવે કપાસ આગળથી ખંડી આપીને અથવા તો દોકડા કે પૈસાની તેરીફે વ્યાજવાં નાણાં લાવીને સરકારને ભરવાં પડે છે. તો એ હપ્તો જાનેવારીમાં નહિ રાખતાં બન્ને હપ્તા સાથે માર્ચમાંજ લઇ લેવા સરકારને વિનંતી કરવી જોઇએ. દરેક વિદ્વાન ખેડુત કહે છે કે વવાતી જમીનને પાંચ સાત વરસે એકાદ વરસ પડતર રાખવાની જરૂર છે, અને એ બાબત કેટલીક વાર સરકાર તરફથી સુચનાઓ પણ થાય છે. તો આ બાબત સરકારને અરજ કરી શકાય છે કે એવી ખાસ સુધારવાને માટે પડતર રખાતી જમીનનું મહેસુલ માફ કરવું જોઇએ. અને જો તે મંજુર થાય તો જમીનનો નાશ પામતો કસ અટકે.

જોડાજોડનાં એકજ ધણીનાં બે ખેતરો હોય છે છતાં સરકાર તે બન્ને એક કરી દેવાને પરવાનગી આપતા નથી. જેથી બે ત્રણ ગુંઠા જમીન નકામી જાય છે, અને ખેડાણમાં અડચણ પડે છે તો તે બાબત પણ સરકારને અરજ કરવી જરૂરની છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n20/mode/1up

realpatidar.com

હમણુંના આ નવા વાતા વરણમાં સરકારી અમલદારો તેમજ સુધરેલાઓ કહે છે કે મોટરથી ચાલતાં હળ તેમજ વિલાયતી તેમજ અમેરીકન ઓજારો વડે હમણુંના કરતાં ઘણોજ વધારે પાક લઈ શકાય છે તો સરકારી ખરચે પ્રથમ ઉત્તેજનની ખાતર એવાં ઓજારો મંગાવી ખેડુતોને ભાડે આપવા માટે તેમજ ગુજરાતીમાં શિક્ષણ આપે એવી ખેતીવાડીની સ્કુલ કાઢવા માટે સરકારને અનેકવાર અરજ કરવાની જરૂર છે.

વળી આપણા અજ્ઞાન બંધુઓને હલકા પગારના સરકારી માણસો ઘણીવાર ગેર વ્યાજબી રીતે સતાવે છે, તો તેવી બાબતો સરકારની નજરે લાવવાની જરૂર છે.

ઉપર પ્રમાણે દર્શાવી તે અને અન્ય ખેડુતના લાભની માગણીઓ સરકાર પાસેથી એકાદ ગામ કે એકાદ નાનું મંડળ કરી શકે એમ નથી તેને માટે તો એક મોટી સંસ્થાની જરૂર છે અને તેથીજ સુધારક બંધુઓને મ્હારી વિનતી છે, કે એક જ્ઞાતિ સમસ્ત મંડળ સ્થાપવું એ પોતાની ફરજ છે. બીજું કાર્ય તે આપણી જ્ઞાતિમાં ફેલાયેલા અનિષ્ટ રીવાજોને દુર કરવાનું છે, અને તેને માટે આવું મંડળ હોય તો ઉપદેશકો વગેરે મોકલી શકે.

વળી આપણી જ્ઞાતિમાં એકાદ બોર્ડીંગ છે. પરંતુ છતે પૈસે નિરૂપયોગી છે તો તેને સતેજ કરવાની ખાતર યાતો નવી કોઈ બોર્ડીંગ ઉઘાડવાની ખાતર તેમજ ખેડુતોને દોકડાના વ્યાજથી બચાવવાને સહાકારી મંડળીઓ સ્થપાવવાની ખાતર પણ આવું એક મંડળ જોઇએજ.

આને માટે કોઇ પ્રશ્ન કરશે કે " આવાં કાર્યો કરવા માટે એક શ્રી. ક. પા. શુ. સમાજ. અને બીજું શ્રી. ક. પા. હિ. મહામંડળ એમ બે સંસ્થાઓ છે તો પછી બીજી વિશેષ સંસ્થાઓની જરૂર શું છે?" તો તેના પ્રતિઉત્તરમાં મ્હારે જણાવવું જોઇએ કે પ્રશ્ન સત્ય છે કિન્તુ એ સંસ્થાઓ તરફ જરૂર કરીને કડવા પા. શુ. સમાજ આપણે સર્વ જાણીએ છીએ કે દર વરસે ત્રણજ દિવસ પોતાનું કાર્ય કરે છે, અને તેનો લાભ પણ ત્યાં આવનાર મેમ્બરોજ લઈ શકે છે. વળી એ સમાજના નેતાઓ તરફ પણ આપણે નજર કરીએ તો રા. સેક્રેટરી સાહેબ તેમજ એકાદ બે બીજા દયાળુ સજ્જનો સિવાય અન્ય કોઈ ગૃહસ્થ બેઠકના ત્રણ (યાતો એકાદ બે) દિવસ વેઠની માફક પુરા કરી ચોથા દિવસે તેનું. નામ પણ ભુલી જવા જેવું કરે છે. જેથી સમાજ, મંડપની અંદર જે જે ઠરાવો કરે છે તેને જાગૃતી આપનાર કોઇ નહિ હોવાથી તે ત્યાંના ત્યાંજ રહે છે અને અન્ય પાટીદાર વર્ગ તો આ સમાજને એક જલસોજ જાણે છે. તે ઉપરાંત ત્યાં આવનાર ખેડુત વર્ગના મનની અંદર ખોટો ભાસ થાય છે એ તો જુદું. કારણ કે એ ત્રણ દિવસ જેઓ પોતાને સુધરેલા કહેવડાવે છે તેઓમાંના ઘણા અન્ય ગ્રામ્ય બંધુથી ઉચ્ચ હોવાનો ફાંકો રાખી તેમના તરફ ઘૃણા ધરાવે છે, અથવા તો પોતાની ફરજ ભુલીને જેમને સુધારવાના છે તેમની સવડો તરફ ધ્યાન નહિ આપતાં તેઓનાથી અધીક સવડો અને આરામ ભોગવે છે, આ બધું પેલા ગ્રામ્ય બંધુઓની આંખમાંથી ખસવા પામતું નથી. તેતો જ્યારે કોઈ ઉપદેશક મેમ્બરો કરવા ગામડાઓમાં નીકળે છે, ત્યારે આ બધું ઠેકાણે ઠેકાણેથી તેના સાંભળવામાં આવે છે. સુધારકે સોક્રેટીસ યાતો લુકર ટી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n21/mode/1up

realpatidar.com

વોશીંગટનની જીંદગી ગાળ્યા વિના પોતાનું કાર્ય કદી પણ સફળ નહિજ થાય એમ સમજવું જોઇએ.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકલે હાથે ઉપાડી રહેલા મે. સેક્રેટરી સાહેબને શીરેથી સમાજનો કેટલોક ભાર ઓછો કરવાની ખાતર, મે. સેક્રેટરી સાહેબથી નહિ પહોંચી વળાતી વ્યવસ્થા હાથમાં લેવાની ખાતર, કોઇને પણ અન્યાય થતો અટકાવવાની ખાતર, તેમજ સમાજના ઠરાવોને પેપર ચોપડીઓ અને ઉપદેશકો દ્વારા જાગૃત રાખવાની ખાતર એક જ્ઞાતિ સમસ્ત મંડળની આવશ્યકતા છેજ.

હવે જ્ઞાતિ સમસ્ત બીજી સંસ્થા તે ક. પા. હિ. સહા મંડળ છે. પરંતુ એ સંસ્થા જ્ઞાતિ સુધારા માટે નહિ હોતાં ફક્ત એકાદ બોર્ડીંગ ચલાવી, ચાર પાંચ છોકરાંઓને મફત અને પચીસ ત્રીસને ઓછે ખરચે આશ્રય આપીને, તેમજ બે ચાર સ્કોલરશીપો કાઢીને બેશી રહેવાનેજ સ્થપાઇ હોય, તેમ આજ સુધીનાં તેનાં કાર્યો જોતાં સર્વને જાહેર થઇ ચુક્યું છે. જો કે આ સંસ્થા પાસે ધન પુષ્કળ છે, પરંતુ તેના વ્યવસાઈ વ્યવસ્થાપકો પોતાનાજ કામોમાંથી ઉંચા નહિ આવતા હોવાને લીધે આને માટે કાંઇ લાંબા વિચારો કરી શકે તેમ નથી, તેમજ કોઇ સાધારણ માણસ આ સંસ્થામાં દાખલ થઇ શકે એમ પણ નથી. કારણ કે તેમાં તો પ્રથમ દામ જોઇએ, અને તે પણ હજારે હિસાબ, તે સાધારણ માણસ કાઢે ક્યાંથી, જેથી એના સામી આપણાથી દ્રષ્ટિ થાય એમ નથી.

ઉપરના વિવેચનથી સર્વ શિક્ષિત બંધુઓને વિદિત થયું હશે, કે આવા એક જ્ઞાતિ સમસ્ત મંડળની દેશના ઉદ્ધારની સાથે પોતાનો (જ્ઞાતિનો) ઉદ્ધાર કરવાની ખાતર-ખાસ જરૂર છે. અને તેને માટે તે સાહેબો યથાશક્તિ હિલચાલ કરશે, એવી આશા રાખી મ્હારૂં લખાણ બંધ કરૂં છું.

કુબેર.
સેવાભિલાષી મંડળ.

जूदी जूदी नातोमां थयेला सुधारा.

त्रासदायक तेरमां–मरण पाछळनां जमण विषे.

(लेखक—ज्ञातिओनुं भलुं चहानार.)

१. अमदावादना दशानागर वाणीआनी नाते एवो ठराव कर्यो छे के, नातमां २६ वर्षनी वय सुधीनां स्त्री अगर पुरुष (तेमने छोकरुं होय वा न होय) गुजरी जाय तो तेमना पाछळ तेरमाना नातवरा करवा नहीं, ने जे कोइ करशे ते नातनो गुन्हेगार थशे.

(दशानागर हितेच्छु, अमदावाद.)

२. औदिच्य सहस्र ब्राह्मणनी कॉंग्रेसे २५ वर्षनी उमरनां स्त्री पुरुष गुजरी जाय तो तेमनी पाछळ नातवरा करवा नहीं. एवो ठराव कर्यो छे.

(दशानागर हितेच्छु.)

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n22/mode/1up

realpatidar.com

३. कडीनी दशादिशावाळ वाणीआनी ज्ञातिए एवो ठराव कर्यो छे के, २५ वर्षनां स्त्री पुरुष गुजरी जाय तेनुं तेरमुं करवुं नहीं तथा जमवुं नहीं. आ ठराव तोडनारने माटे १ वर्ष नात बहारनी सजा फरमावी छे.

४. राजकोटनी मोढ ज्ञातिए ३० वर्षनी अंदरनां माणस मरी जाय तेनुं तेरमुं नहीं करवानो ठराव कर्यो छे. (सर्वहित, सुरत.)

५. भरुचना दशालाड वाणीआनी नाते,

६. अमदावादना वीसा पोरवाड वाणीआनी नाते, अने

७. जामनगरना मोढ वाणीआनी नाते ३० वर्ष सुधीनां माणस (स्त्री या पुरुष) नां मरण पाछळ तेरमां नहीं करवानो ठराव कर्यो छे.

८. काठीआवाडना देलवाडी कपोळ वाणीआनी कोन्फरन्से ३० वर्षनी अंदरनी उम्मरनां मरनार माणसना उत्तर:कारजमां नात करवा अथवा जमाडवानी परवानगी आपवी नहीं एवो ठराव कर्यो छे.

९. वडोदराना दशापोरवाड वाणीआनी नाते ३० वर्षनी अंदरनानुं दशाथी तेरमां सुधी कांइ करवुं नहीं. फक्त क्रिया (सरावानी) करवी, एवो ठराव कर्यो छे. (सियाजी विजय.)

१०. भरुचना मोढ वाणीआनी नाते ३० वर्षनी स्त्रि अने ३५ वर्षना पुरुषना मरण पाछळ तेरमां नहीं करवानो ठराव कर्यो छे, अने ठराव विरुद्ध वर्तनारनो रु. १०१ दंड ठराव्यो छे. (ज्ञाति हितोपदेश.)

टीप—उपला ठरावोमां नं. ९ अने १० नाःठरावो उत्तम छे. अने ते ठरावो थये घणी लांबी मुदत थइ छे तो हवे उपली नातोवाळा तेमज बीजी ज्ञातिवाळा तेरमां नहीं करवानी वय २५, ३०, ३५ ने बदले ५०, ६०, वर्षनी ठरावशे तो ते अयोग्य नहीं कहेवाय.

રોવા કુટવા વગેરે જાતના રિવાજ વિષે.

૧. અમદાવાદના વીસા લાડ વાણીઆની નાતે.
૨. વીસા અડાલજા મોઢ વાણીઆની નાતે.
૩. વીસા પોરવાડ મેશ્રી વાણીઆની નાતે.
૪. વીસા પોરવાડ શ્રાવકની નાતે, અને
૫. દશા શ્રીમાળી વાણીઆની નાતે રડવા કુટવાનો રિવાજ બંધ કર્યો છે.
૬. ઓરપાડ તાલુકાના માસમા ગામે કોળી લોકોએ રડવા કુટવાનો ચાલ નાબુદ કરવાનો ઠરાવ કર્યો છે. (જ્ઞાતિ હિતોપદેશ.)

realpatidar.com

Link: http://www.realpatidar.com/library
email: mail@realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n23/mode/1up

realpatidar.com

જૂદી જૂદી નાતમાં નુકશાનકારક રિવાજને ઉત્તેજન ન આપનાર અને પોતાની નાતમાં એવા રિવાજ બંધ કરવાની પહેલ કરનાર બહાદુર ગૃહસ્થોના દાખલા.

૧. અમદાવાદના દશા ખડાયતા વાણીઆની નાતમાં છોટાલાલ મુળચંદે પોતાની માના મરણ પ્રસંગે રોવા કુટવાનો રિવાજ બંધ કરી પરજીયાના રાગમાં ભજન ગવરાવ્યું હતું. જે તે નાતનાં તમામ સ્ત્રી પુરૂષોએ તાળી પાડી ગાયું હતું.

૨. વીસા શ્રીમાળી વાણીઆની નાતમાં મી. વિરચંદ ગાંધીના પિતા રાઘવજીએ રડવા કુટવાનો ચાલ પોતાને ઘેરથી સમુળગો બંધ કર્યો હતો. (જ્ઞાતિ હિતોપદેશ.)

૩. વડોદરામાં એક સારા ઘરમાં મરણ થયું હતું ત્યારે તેને ઘેર રડવા કુટવા આવનાર સ્ત્રીઓને માળા આપી કહેવામાં આવ્યું હતું કે પ્રભુનું નામ લઈ અવતાર સફળ કરો.
(રડવા કુટવાના હાનિકારક ચાલ વિષે નિબંધ.)

૪. મુંબાઇના કપોળ વાણીઆની નાતમાં શેઠ વરજીવનદાસ માધવદાસે રડવા કુટવાનો રિવાજ બંધ કર્યો હતો.
(જ્ઞાતિ હિતોપદેશ.)

૫. અમદાવાદમાં દિસાવાળ વાણીઆની નાતમાં શેઠ ભાણાભાઇ ઉર્ફે બાપાલાલ લલુભાઈ (શેઠ બહેચર પરભુવાળા)એ પોતાની દીકરીના મરણ પ્રસંગે કુટવાનો રિવાજ બંધ કર્યો હતો.
(દિસાવાળ હિતોપદેશ.)

ટીપ—ઉપરના દાખલામાં નં. ૧ તથા નં. ૩ ની રીત ઉત્તમ અને પસંદ કરવા યોગ્ય છે કારણ કે કુટવા રોવાથી મરનાર કંઈ પાછું આવતું નથી અને ગરૂડ પુરાણ પ્રમાણે મરનારનું આપણે અહિત કરીએ છીએ.

જ્ઞાતિ બંન્ધુઓને જાણવા જોગ.

શ્રી નિમાડ કડવા પાટીદાર સભાની આવતી બીજી બેઠક.

(સુંદ્રેલ તા. ૮—૯ એપ્રીલ ફાગણ વદ ૧૨—૧૩ સોમ—મંગળ.)

આપણી જ્ઞાતિ ઉન્નતિ અર્થે આપણી સમાજની માફક નિમાડના બન્ધુઓ પણ પોતાની તરફ સભાસદોની બેઠક દર વર્ષે ભરે છે. ગઈ બેઠક કુવા મુકામે મુંબઇવાળા નારણભાઇ રામજીભાઈ મીસ્ત્રીના અધ્યક્ષપણા નીચે થઇ હતી. આવતી બેઠક ઉપર જણાવેલી તારિખોએ વિરમગામવાળા ભાઇ ચંદુલાલ મણીલાલ દેશાઇના પ્રમુખપણા નીચે ભરાવાની છે.

ત્યાં જવા માટે ગોધરા લાઈનમાં રતલામથી ગાડી બદલી મહુની છાવણીના સ્ટેશને ઉતરાય છે. મહુથી સુંદ્રેલ જવા માટે મોટર મળે છે. મહુ સ્ટેશન ઉપર સભાસદોને સુંદ્રેલ લઇ જવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી છે. માળવા અને નિમાડના જ્ઞાતિ બન્ધુઓ આપણી દરેક હીલચાલમાં ભાગ લે છે, તેમની માફક આપણે પણ ભાઇચારો બતાવી આપવાની તેમજ આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતિ અર્થે પણ આપણે સદરહુ સભામાં ભાગ લેવાની જરૂર છે. આ ખબર અમુક સંયોગોને લઇ ઘણી અસુરે પ્રગટ થાય છે જે માટે અમે ખરેખર દિલગીર છીએ તોપણ દરેક દિલસોજ બન્ધુઓને અમારી વિનંતી છે કે આપણી તરફથી કેટલાક બન્ધુઓ જનાર છે તો આપ પણ સુંદ્રેલની સભામાં ભાગ લેવા માટે તૈયાર થઈ પોટે ગોઠવણ કરવાની ખબર નીચેના ઠેકાણે તાકીદે મોકલશો.

મેનેજર—"કડવા વિજય" ઑફિસ.—વિરમગામ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n24/mode/1up

realpatidar.com

"શ્યામલાલનો વરઘોડો અને રાજમણીનું હરણ."

(જ્ઞાતિમાં બનેલો એક બનાવ.)

(૧)

રાજમણીએ ગુજરાતી થોડી ચોપડીનો અભ્યાસ કર્યો હતો. તેમને કહેવાતા સુધારાનો વા વાયો હતો. નવલ કથા વાંચવાનો શોખ ઘણો હતો અને નવલ કથા માહિના શ્રૃંગાર આદીનો અનુભવ કરવાની પણ પોતાને તિવ્ર ઈચ્છા થતી. કેટલીકવાર એકાંતમાં પોતાને નવલ કથાની નાયિકા કલ્પતી ત્યારે કોઇ વાર અનુગુણ સુંદર નાયક કલ્પતી અને તેની સાથે કલ્પિત વિલાસ સ્વપ્ન સૃષ્ટિમાં અનુભવતી આવી ટેવ પડવાથી તેની વૃતીમાં શિથીલતાએ વાસ કીધો. તેનાં લગ્ન નાનપણમાં જ્ઞાતિના એક તરૂણ સાથે થયાં હતાં. આરંભમાં તો તે પતિપત્નીનું ગૃહસૂત્ર ઠીક ચાલ્યું, પરંતુ ધીમે ધીમે તેઓમાં વિરોધ થવા માંડયો. સામસામા 'સવાલ જવાબ થવા લાગ્યા, અને કેટલીક વાર અબોલા પણ લેવાયા. આ સબળું યુવાન ગામડીયો લાંબી વખત સહન કરી શકયો નહિ અને અંતે એક દિવસ રાજમણીને પુષ્પાંજલી આપી. હવે પુષ્પાંજલીથી કુધિત થયેલાં રાજમણી પતિગૃહે રહે તેમ નોતું તેથી બીજે દિવસે પતિરાજ સાથેનો સબંધ હમેશને માટે તોડી પિયર તરફ સીધાવ્યાં.

(૨)

નવરી પડેલી રાજમણીએ નવા નવા વિચારોનું વિસારે પડેલું પરાયણ ફરી શરૂ કરવા માંડયું અને તેમના વિલાસી મને પોતાના નેત્ર—દૂતદ્વારા અનુકુલ નાયક શોધવા માંડયો. કોઇ કોઇ વાર જ્ઞાતિના સારા સારા ઉમેદવારો તરફ નજર કરતી, પરંતુ તેમાં કાંઇ કાંઇ કારણસર નિરાશ થતી. આવી વસ્તુસ્થિતીમાં એક દિવસ સવારમાં રાજમણી નદી કિનારે ફરવા ગયાં. આમ તેમ ફરતાં ફરતાં નદીની ભેખડ ઉપરથી નદીમાં ગબડી પડયાં. તરતાં તરતાં નદીમાં જ્યાં તાણુ હતું તે ભાગમાં જઇ ચઢયાં અને તાણમાં સપડાયાં. તાંણમાંથી બહાર નીકળવાને ઘણાં ફાંફાં માર્યાં પણ કાંઇ વળ્યું નહિ. લગભગ થોડેક દુર તણાયા પછી તેને જીવવાની આશા છોડી દીધી એટલામાં પોતાની તરફ કોઈ તરતુ આવતું હોય એમ જણાયું. થોડી વારમાં રાજમણી બેભાન થઇ ગઇ. પરંતુ આ વખતે જે વ્યક્તિ તેના તરફ આવતી હતી તેણે એને પકડી લીધી અને પાસે આવેલ યુવકે એક વૃક્ષની છાયા નીચે સુવાડી. રાજમણીને બહાર કાઢનાર વ્યક્તિ તે એક યુવક હતો. હજુ રાજમણીને ભાન આવ્યું ન હતું; તેથી પેલા યુવાને તેને પોતાના ખોળામાં સુવાડી પવન નાખવા માંડયો. થોડીવારમાં રાજમણીએ ચક્ષુ ઉઘાડયાં અને પુછ્યું—

રાજમણી—હું કયાં છું?

શ્યામલાલ—એક પરદેશીના અંકમાં.

રાજ—કેવી રીતે?

શ્યામ—આ સુંદર દેહલતા આ ભેખડ ઉપરથી મેં પાણીમાં તણાતી જોઇ એટલે હું

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n25/mode/1up

realpatidar.com

પાણીમાં કુદયો અને બચાવી અત્રે લાવ્યો; આવી કોમળ દેહલતાને કઠોર જમીન પર ન સુવાડતાં મારા અંકપર સુવાડી—અપરાધ થયો હોય તો ક્ષમા ઇચ્છું છું.

રાજ—ત્યારે આપે તો મને જીવિતદાન દીધું?

શ્યામ—"ના, ફરજ બજાવી"

(એક ક્ષણ ઉભયના નેત્રનો મેળાપ થયો આ સમયે નેત્રોમાં કાંઇ અનેરા ભાવોનું દર્શન થતું હતું.)

રાજ—(ધીમેથી અંકમાંથી ઉઠી) આપ કોણ છો?

શ્યામ—પાસે આવેલી ચંદ્રપુરી મારૂં વતન છે. ત્યાંના પટેલ ધનદાસનો પુત્ર શ્યામલાલ છું.

રાજ—ત્યારે તો આપ મારીજ જ્ઞાતિનો છો?

શ્યામ—તમે કોણ છો?

રાજ—હું વીરૂભાઇ પટેલની પુત્રી રાજમણી.

શ્યામ—કોણ રાજમણી?

રાજ—જી, હા.

શ્યામ—વારૂ, ત્યારે હું હવે જવાની રજા લઇશ.

રાજ—જીવિતદાન આપી એમ ન જવાય. હજી મને બરાબર આરામ નથી, મને મારા ઘરે પહોંચાડશો તો મોટો ઉપકાર થશે. કૃપા કરી પધારશો?

શ્યામ—ઘણી ખુશીથી આવવા તૈયાર છું.

શ્યામલાલ રાજમણી સાથે ગયો. એક દિવસ તેને ત્યાં રોકાયો. બીજે દિવસે સવારે શ્યામલાલ પોતાને ત્યાં જવા તૈયાર થયો. જતાં જતાં રાજમણીની દૃષ્ટીમાં આર્જવ ભર્યું-પ્રેમ ભર્યું આમંત્રણ જનાર યુવકને સ્પષ્ટ ભાસતું હતું.

(૩)

શ્યામલાલનું ગૃહમંડળ જુના રિવાજનું તથા અજ્ઞાનતામાં ડુબેલું હતું. ભાઈ શ્રી જરા ભણેલ એટલે પિતા તથા પિતામહ તરફથી માન મળવા લાગ્યું. ઘરનો વહિવટ પણ તેમનેજ સોંપવામાં આવ્યો. આથી શ્યામલાલ સ્વતંત્ર બની યથેચ્છ વિલાસ કરવા લાગ્યા. પોતે મિથ્યાભિમાની હોઈ પોતાને અક્કલવાળા જાણતા પરંતુ તેમના દરેક કાર્યમાં ભુલ જોવામાં આવતી. પાસેનું મંડળ હાજી કરનાર હતું અને ફક્ત સ્વાર્થ સાધવામાંજ કુશળ હતું. પોતાના હિત કરનાર તેમને ગમતા નહિ, તેઓ તો પોતાના મૂર્ખમિત્ર મંડળમાં પોતાનું નિઃસીમ પરાક્રમ દાખવતા. પૈસા પોતાના કબજામાં હોવાથી ઘરમાં વડિલોની દરકાર કરતા નહિ. ગામ પરગામ જતાં પોતાનો આડંબર બતાવવા જરાપણ ક્યાશ રાખતા નહિ. આ પ્રમાણે તેઓ જરા પણ વિચાર કર્યાવિના પૈસાનો લખલૂટ ખર્ચ કરતા. તેમનું મનોબળ શકુનીની સાથે બરોબરી કરે તેવું હતું. ઘરની જ્યાં આવી વસ્તુસ્થિતિ હોય ત્યાં કલહ-કંકાસ ઉત્પન્ન થાય તે દેખીતુંજ છે.

(૪)

શ્યામલાલ રાજમણીના વતન પાસેજ હતા. જેથી અવર નવર ત્યાં જતો આવતો. ઉભયને એકેકને માટે ભાવ ઉત્પન્ન થયો હતો. નિયમ પ્રમાણે શ્યામલાલને આવવાનો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n26/mode/1up

realpatidar.com

વખત એક દિવસે રાજમણી તર્ક કરતી તેની રાહ જોતી ઉભી હતી. તે મનમાં વિચાર કરતી હતી કે શું શ્યામલાલની સુંદરતા !! મુખ ઉપર દિવ્ય પ્રભા લખલખે છે !! વાતચીત કેવી મધુર છે ! વળી શ્રીમંત તેમજ રસીક છે ! મારા મનોરથ તો તેજ પુરશે. એ મારા પ્રિયતમ હું એની પ્રિયા, એ મારા ચંદ્ર હું એની ચકોરી, એ મારા મેઘ ! હું એની ચાતક, એ મારા ચંદ્ર હું એની કુમુદ, એ મારા દીપ હું એનું પતંગ, એ મારા રાજહંસ ! હું એની રાજહંસિણી, એ મારા ઉપમાન હું એની ઉપમેય—કેવું અનુપમ યુગ્મ !!

આ પ્રમાણે રાજમણી પોતાની માનસીક કથા ચલાવતી હતી એટલામાં બારણે અવાજ સંભળાયો. રાજમણી દોડી અને બારણા ઉઘાડયાં ત્યાંતો બારણામાં પોતાના પ્રેમ પાત્રનેજ બરાબર વખતસર આવેલ જોયો. તેથી એ હર્ષઘેલીએ ઉભરાતા સ્નેહે આવકાર આપ્યો.

શ્યામલાલ—રાજમણી મને કેમ બોલાવવો પડયો ?

રાજમણી—સ્હેજ કાંઇ કારણસર.

તેઓ દિવાનખાનામાં બેઠાં. આ સમયે ઉભય વ્યક્તિ સ્નિગ્ધ ભાવે એકેકના સામું જોતી હતી. નયનોમાં પ્રેમજ્યોત ભાસતી હતી. અને એ પ્રેમ જ્યોતમાં કામ વિકારને પ્રાધાન્ય હતું. થોડીવાર બન્ને શાંતી પકડી રહ્યાં. પણ અંતે રાજમણીએ શાંતીનો ભંગ કરી પોતાનું મસ્તક શ્યામલાલ આગળ નમાવ્યું.

શ્યામલાલ—રાજમણી ! રાજમણી ! આ શું ?

રાજમણી—નથી સમઝતા મારા શ્યામ ?

શ્યામ—સમજું છું.–બધું સમજું છું. પણ શું ઉપાય ?

રાજ—પ્રેમીઓ ઉપાયની કદી પણ ચીંતા કરતા નથી. જ્યાં પ્રેમ છે ત્યાં ઉપાય સદા હાજરજ હોય છે.

શ્યામ—તને કાંઇ ઉપાય સુઝે છે ?

રાજ—શા માટે નહિ.

શ્યામ—કહો. ત્યારે શું ?

રાજ—શું આપણે બે લગ્ન ન કરી શકીયે ?

શ્યામ--તારાં પણ લગ્ન થયાં છે—મારાં પણ થયાં છે તો પછી એ કેમ બની શકે ?

રાજ—સત્યપ્રેમીથી બધું બની શકે.

શ્યામ--ત્યારે શું હું અસત્યપ્રેમી છું ?

રાજ—આપ અસત્ય પ્રેમી નથી પરંતુ રૂઢીથી બીઓ છો. પણ મારા શ્યામ, આપણી ગ્નાતિમાં બધું થઇ શકે. આપણાં અંતઃકરણ મળ્યાં છે તો પછી શું હરકત છે.

આટલું બોલી રાજમણી શ્યામલાલના પગે નમી પડી, જેટલી અસર બોલવાથી ન થઇ તેટલી અસર શ્યામલાલને આ અભિનયથી (Acting) થઇ. શ્યામલાલ લલનાના ફંદામાં ફસાગો. અજ્ઞાનતાનું કેવું વિપરીત ફળ!! શ્યામલાલે રાજમણીને છુપી રીતે લઈ જવા ઉપાય શોધી કાઢયો.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n27/mode/1up

realpatidar.com

(૫)

રાત્રીનો સમય હતો. ચાંદરણું ઝગઝગાટ મારી રહ્યું હતું. આ વખતે માન–રણમાંથી એક ઉંટ પસાર થયું હતું. ઉંટપર બે જણ બેઠાં હતાં, એક પુરૂષ અને એક સ્ત્રી હોય એમ લાગતું હતું. તેઓ નીચે પ્રમાણે વાત ચીત કરતાં ચાલ્યાં જતાં હતાં.

રાજમણી––કેમ, દાસ શર્મા, અંતે અમારો મનોરથ સિદ્ધ થયો ને ?

દાસશર્મા––તે સર્વ આપની કારીગરી.

રાજ––કારીગરી મારી પરંતુ મનોબળ તો શ્યામનુંજ.

દાસ––પ......ણ––

રાજ––કેમ વારૂ, એટલું બોલી અટકી ગયાં ?

દાસ––પણ આપનો આગળનો પતિ આ વાત જાણશે તો ?

રાજ––જાણશે તો જખમારી રહેશે. હું તો હવે મારા શ્યામનીજ થઇ ચુકી ! !

આ પ્રમાણે વાત ચીત કરતાં કરતાં આપણાં પૂર્વ પરિચીત રાજમણી અને શ્યામલાલનો વિશ્વાસુ મિત્ર દાસ શર્મા રસ્તો કાપતાં હતાં. મુસાફરી થોડા દિવસ ઘણા સંકટ સહિત પસાર કરી. મુસાફરીમાં કેટલું દુઃખ પડયું હશે તે વાંચક વર્ગને ખ્યાલ કરવા સોંપું છું.

થોડા દિવસ આમ તેમ ભટકી રાજમણી છુપી રીતે શ્યામલાલને ત્યાં આવી. આ સમયમાં રાજમણીના પિતા ચારે તરફ તપાસ કરી રહ્યા હતા પણ કાંઇ પત્તો નહતો.

(૬)

પ્રિયે ! જોયો આ અમારો બંગલો ! આ અમારૂં વાંચનાલય––આ અમારો બેઠકનો હોલ––આ અમારૂં ચા પીવાનું " ટી ટેબલ "––આ અમારૂં શયનગૃહ––આ અમારો વિહાર હિંડોળો––ચાલ, જરા થોડીવાર વિહાર હિંડોળે જઈ બેસીએ. હિંડોળે હિંચતાં હિંચતાં અનેક પ્રકારનો વાર્તાલાપ કરતાં હતાં. કાંઇક એકદમ રંગમાં ભંગ પડયો.

" એ તો હું જાણતીજ હતી કે વહેલા મોડા મારી છાતીપર લટકણીયું લાવ્યા વિના રહેવાના ન હતા. એનામાં મારા કરતાં શું વિશેષ છે ? જેનુ મન વશ નહિ તેને કયાંથી સારૂં સુઝે. " આ પ્રમાણે શ્યામલાલના પ્રથમ પત્નિ આનંદ ગૌરીના મુખમાંથી વાગધારા (Curtain–lecture) છુટવા માંડી. થોડીવાર તો શ્યામલાલ સાંભળી રહ્યો પણ અંતે ખીજવાઇ ગયો.

શ્યામલાલ––રાંડ, બેસ ચૂપ, અમે અમારી મરજીના મુખત્યાર છીએ. તું કોણ લવારી કરનાર.

આનંદ ગૌરી––બહુ લાગતું હોય તો મન વશ રાખીએ. જાણતા ન હતા કે ઘેર એક તો બલા બેઠી છે ને વળી બીજી કયાં લઇ જઇએ. ઇશ્વિરના પ્રતાપથી મારે સંતાનની પણ ખોટ નથી.

શ્યામ––રહેવાદે તારો બકબકાટ, તારૂં ડહાપણ મારે ન જોઇએ. વધારે બોલીશ તો હાડકાં ભાંગી જશે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n28/mode/1up

realpatidar.com

બિચારી આનંદ ગૌરી પુષ્પાંજલીની બીકથી કાંઈ પણ બોલ્યા વિના ચાલી ગઇ. આટલું મંગળા ચરણથયા પછી ચ્હા પાણી થયાં. ચ્હા લીધા પછી શ્યામલાલ દીવાનખાનામાં ગયો. એટલામાં ટપાલ આવી. શ્યામલાલના નામનું એક પાકીટ આવ્યુ. શ્યામલાલે પાકીટ ફોડીને વાંચ્યું. વાંચતાં મોઢું કરમાઇ ગયું અને ભય મિશ્રીત સ્વરે રાજમણીને આપ્યો. રાજમણીએ નીચે પ્રમાણે ઉકેલ્યો.

રણમલસર.
તા. ....

રા. રા. પટેલ શ્યામલાલ,

મેં વાત સાંભળી છે કે તમે મારી સ્ત્રી રાજમણીને ફસાવી લઈગયા છો. આ તમારૂં કામ ગેર કાયદેસર છે. જો મને યોગ્ય ખુલાસો નહિં આપો તો હું કાયદેસર તમારા સામે પગલાં લઇશ.

લી. તમારી નવ પરણિત પત્નિનો આગળનો પતિ.

ઉભય વિચારમાં પડી ગયા. શું કરવું તે સુઝ્યું નહિ. શ્યામલાલ હિંમત આપી કહેવા લાગ્યો જે થાય તે ખરૂં, વકીલને કહેવા દે. ધનદાસ પટેલ પણ આ વાત સાંભળી ફિકરમાં પડી ગયા અને ઉપાય શોધવા લાગ્યા.

(૭)

હજી સુધી શ્યામલાલે છુપી રીતે રાજમણીને પોતાને ત્યાં ગેર કાયદેસર તથા જ્ઞાતિના ધારા વિરૂદ્ધ રાખેલ હતી. રાજમણીના પિતાશ્રીને ત્યાં ખબર પડવાથી તેનાં માતુશ્રી તેને તેડવા આવ્યાં. અહિં બન્ને પક્ષને બહુ કજીયો થયો. લાંબી ઝકાઝક પછી રાજમણીને લઈ જવામાં આવી. શ્યામલાલ તેમજ તેના ઘરનાં સૌ ખીન્ન થઇ ગયાં, અને તેઓને આબરૂ જવાનો સવાલ આવી પડયો. શ્યામલાલ તથા તેમના પિતાશ્રી ધનદાસ ઘણા સમર્થ હતા. ગમે તે ખર્ચ થાય તો પણ રાજમણીને તો લાવવીજ એવો તેમનો દૃઢ સંકલ્પ હતો !! એક પ્રથમ મોટી મુશ્કેલી ધનદાસ પટેલે રાજમણીના આગળના પતિને મોટી રકમ આપી ઉકેલી અને તેનું મન રીઝવ્યું. પછી શ્યામલાલ રાજમણીના પિતાશ્રીને ત્યાં પોતાના પ્રેમ પાત્રને તેડવા ગયો. રાજમણીની માતુશ્રીએ તેને તુચ્છકારી નાખ્યો. પોતાની દીકરીને આવી છુપી રીતે લઇ જવાથી જ્ઞાતિમાં ઘણી ટીકા થઇ તે વીષે ઘણા ખરાબ શબ્દોમાં કહ્યું અને પોતાની દીકરીને મોકલવાની જરા આનાકાની કરી. મોટી રકમ ખરચ્યા પછી પણ વળી આ બીજી મુશ્કેલીમાં આવી પડવાથી શ્યામલાલ ઘણો ગભરાયો. ઘણા વિચારો કર્યા પછી શ્યામલાલે મુખી પટેલ આણુરાયને મદદ આપવા આજીજી કરી. આણુરાય જ્ઞાતિના એક બાહોશ આગળ પડતા પટેલ હતા. પોતાની બોલવાની શક્તિ તથા ડહાપણ વડે આસપાસ બેસનાર માણસ પર છાયા પાડી ધારેલું કામ પારપાડવામાં સફળ થતાજ. ઉપરોક્ત પટેલે બન્ને પક્ષને સમજાવી સમાધાન કરાવ્યું. રાજમણી શ્યામલાલની પત્નિ ઠરી ને તેથી તે ચંદ્રપુરીમાં આવી. ગામના લોકો આવી જાદવાસ્થળીના મુખ્ય કારણભૂત થયેલ પાત્રને ચાતકની માફક આતુરાઇથી ટોળાબંધ જોવા આવવા લાગ્યા.

ભાઇ શ્યામલાલે ખરેજ દુનીઆમાં સર્વ સુખની પર્યાપ્તિ ફક્ત સ્ત્રીઓંજ માની !! અહા ! માનુની કોઇનું પણ કાલજું વીંધી નાખે ! પરંતુ તેનાથી અવિંધ્ય રહેલું એમાંજ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n29/mode/1up

realpatidar.com

પરમ પુરૂષાથ છે. હશે ! વિશ્વકર્માની કૃતિ છે !! ખરી રીતે જોઇએ તો શુદ્ધ પ્રેમ સુંદર અને પવિત્ર છે તદુપરાંત અદ્વૈતનો સાધક છે. મનુષ્ય જીવનનું લક્ષ્ય પણ અદ્વૈતતામાં છે એમ વેદાંત શીખવે છે. ભક્તિનું લક્ષ્યબિંદુ પણ તેજ છે. શુદ્ધ પ્રેમથી સ્ત્રી અને પુરૂષ અદ્વૈત પામે છે. પ્રેમ શુદ્ધ–શાશ્વત તેમજ સાત્વીક હોવો જોઇએ. પુરૂષે સ્ત્રીની બહારની સુંદરતા કરતાં મનની સુંદરતા વધારે પસંદ કરતાં શીખવું જોઇએ. સ્ત્રીની તરફ કામની દૃષ્ટીથી નહિ પરંતુ પ્રેમની દૃષ્ટીથી જોવું જોઇએ. કામ તથા પ્રેમમાં ઘણો તફાવત છે. કામ રાક્ષસીય છે. પ્રેમ સ્વર્ગીય છે—એક શ્વાન ચેષ્ટા વાળો તથા પાત્ર અપાત્રના ભાન વગરનો છે ત્યારે બીજો ઉચ્ચ ગામી તથા સ્વર્ગનો દિવ્ય રસ્તો બતાવનાર છે. અહા !! લગ્ન જેવી પવિત્ર વસ્તુની કેવી અધોગતિ !! લગ્ન અથવા પ્રેમ કાંઇ બજારૂ ચીજ નથી કે ખરીદી શકાય !!

જે પુરૂષ છતી સ્ત્રીએ કાંઈ પણ કારણ શિવાય બીજી સ્ત્રી લાવે છે તેની આગળની સ્ત્રીની આંતરડી કેવી બળતી હોવી જોઇએ અને તે બળતી આંતરડીનું પ્રાયશ્ચિત પણ શું હોઈ શકે !! વિના કારણે આ બાબતમાં શ્યામલાલે ઘરમાં કજીયા તેમજ દુઃખનું બીજ રોપ્યું છે અને તે બાબત અમે અમારી દિલસોજી બતાવીએ છીએ.

ભાઈ શ્યામલાલનું આ સાહસ દરેક રીતે જ્ઞાતિના રિવાજ વિરૂદ્ધ છે. તેના કુટુંબના સર્વે તેના આ મુર્ખાઇ ભરેલા પગલાંથી નારાજ હતા. જ્ઞાતિના મુખી પટેલો પણ આ તેના સાહસ માટે કાંઈ પગલાં લેવા વિચાર રાખે છે.

આપણી જ્ઞાતિમાં આવાં કામો બને છે તે ઘણુંજ દિલગીર થવા જેવું છે અને હવે પછી જ્ઞાતિમાં આવી ભુલ કોઇ નહિં કરે તો આ લેખ લખવાનો શ્રમ ફળીભૂત થશે અને તેટલા અંશે આ લેખક પોતાની જાતને ભાગ્યશાળી માનશે.

ટીકર—રણની.
તા. ૨૫–૧૦–૧૭

લી.
જ્ઞાતિ હિતેચ્છુ.

"આબુની સહેલ."

મનુષ્ય માત્રને કંઇને કંઈ નવું જોવાની આતુરતા હોય છે, તેમાં મનુષ્યકૃત વસ્તુઓ કરતાં ઈશ્વરની અલૌકિક પ્રેરણાથી ઉદ્ભવેલી લીલાઓ નિહાળી નેત્રોને તૃપ્ત કરવાની વિશેષ આતુરતા હોય છે. સૃષ્ટિ સૌન્દર્યને ધ્યાનપૂર્વક અવલોકવાથી મનુષ્યને ઇશ્વરનું અગાધ ગાંભિર્ય, અગાધ ડહાપણ અને અલૌકિક શક્તિનું ભાન થાય છે; વળી મનુષ્યની અવલોકન શક્તિ, કલ્પના શક્તિ, વિચારશક્તિ ઇત્યાદિ શક્તિઓ સંપૂર્ણ ખીલે છે.

જ્યારે હું ભુવાલડીની નિશાળમાં પે. આ. મા. તરીકે હતો, ત્યારે ત્યાંની નિશાળની વાર્ષિક પરીક્ષા થઈ જવાથી વિશ્રાન્તિને માટે એક અઠવાડીઆની રજાઓ આપવામાં આવી હતી. તે પ્રસંગનો લાભ લઇ તે શાળાનું એક કુટુંબ જેવું થઇ રહેલું સંપીલું શિક્ષક મંડળ આબુગિરિનું અલૌકિક સૌન્દર્ય જોવા જવાને માટે તૈયાર થયું. ગામના કેટલાક

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n30/mode/1up

realpatidar.com

વિવેકી માણુસો અમારી સાથે ગામના પાદર સુધી આવ્યા, અને રૂઢીને અનુસરીને જે કંઈ
કહેવા જેવું હતું તે તેમણે અમને કહ્યું, ત્યારબાદ અમે આગળ ચાલ્યા અને અમદાવાદ
આવી ટીકીટો લઇને રાત્રે ૮-૪૦ ઉપડતી ગાડીમાં બેઠા. સાબરમતી, ખોડીઆર, કલોલ,
ડાંગરવા, જગુદણ, મેસાણા, સિદ્ધપુર, પાલણપુર વગેરે મુખ્ય મુખ્ય સ્ટેશનો વટાવ્યા પછી
પરોઢીએ ૪ વાગે અમે આબુરોડ (ખરેડી) સ્ટેશને ઉતર્યા. ત્યાં આગળ માઉન્ટ આબુ જતા
પહેલાં કઇ કઈ બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી તે સંબંધી પૂર્ણ માહિતી મેળવીને અમે બે ટપ્પા
ભાડે કરીને માઉન્ટ આબુ તરફ જવાને નીકળ્યા. ખરેડીથી ૨॥ માઇલ ગયા પછી ઢોળાવ
શરૂ થાય છે અને ત્યાંથીજ સૃષ્ટિ સૌન્દર્યનો ખ્યાલ મગજમાં ઉપસ્થિત થાય છે.

આગળ ચાલતાં કેટલીક ચોકીઓ આવે છે તે ચોકીઓ વટાવ્યા પછી "સપ્તધુમ" આવે છે, પાણીના રેલા જેવા ઢોળાવ વાળા રસ્તે ચઢતાં, જતા હોઈએ તે રસ્તાથી બીજો રસ્તો નજીક જણાય, પણ તે રસ્તે આશરે ૦ા માઈલ ફરીને જવું પડે, તે પ્રમાણે સાત ફેરા ફરીને જવાનું હોય છે માટે તેને "સપ્તધુમ" કહે છે.

સપ્તધુમ ઓળંગ્યા પછી આગળ જતાં એક બીજી ચોકી આવે છે ત્યાંથી આગળ ચાલતાં એક મકાન આવે છે. ત્યાં યુરોપીઅનો ખાણું ખાય છે અને વિશ્રાન્તિ લે છે. ૧૭ માઈલ પૂરા થતાં કેટલાંક મકાનો આવે છે. ત્યાં એક્કા વગેરે છોડવામાં આવે છે.

ત્યાંથી અમે એક ભોમીઆને સાથે લઇને નખી તળાવ ઉપર આવેલા રઘુનાથજીના મંદિરમાં ગયા તે સ્થળ ધાર્મિકવૃત્તિના માણુસોને ઉતરવાને યોગ્ય ગણાય છે.

નખી તળાવ—અમને પરિશ્રમ ઘણો લાગ્યો હતો છતાં થોડી મુદ્દતમાં ઘણું જોવાનું હોવાથી અમે પાસેનું નખી તળાવ જોવા ગયા. ખરેખર કવીશ્વર દલપતરામભાઇએ કહ્યું છે કેઃ—

તહાં તેર ગાઉ તણે તો તળાવે, પીવા ગામ અગ્યારના લોક આવે; જહાં જેઠ માસે
ન દીસે પ્રસેવો, દીઠો આજ આબુ ગિરિરાજ એવો. ઉપરની કડીઓનો અહીં સંપૂર્ણ ખ્યાલ
થાય છે, તળાવ આશરે એક માઇલ લાંબું અને અર્ધો માઈલ પહોળું છે, તે કુદરતી રીતે
બનેલું છે. સહેલ કરવા આવેલા લોકોને ફરવાને માટે તેની આસપાસ મજબુત રસ્તો બાં-
ધેલો છે તે તળાવમાં ઘણાં જળચર પ્રાણીઓ હોવાથી ગંદકી થતી નથી તેથી તેનું પાણી
નિર્મળ રહે છે. અહા ! શું તેનો દેખાવ જાણે ઈશ્વરની અલૌકિક શક્તિ નિહાળવાનો
અરીસો ન હોય. આવું રમણીય અને પવિત્ર સ્થાન આબુ પર્વતની રમણીયતા તથા પવિ-
ત્રતામાં અત્યંત વધારો કરે છે.

અર્બુદાદેવી—નખી તળાવથી આગળ ઈશાન ખુણા તરફ જતાં કેટલાએક સાધુ-
ઓના આશ્રમો આવે છે. ત્યાં થઇને અર્બુદાદેવી જવાય છે. કેટલાંક ભાગ્યાં તૂટયાં પગથીયાં
ચઢયા પછી અર્બુદાદેવીના મંદિરમાં જવાય છે. દરવાજામાં પેસતાં બે વાઘની મૂર્તિઓ,
એક સાધારણ કુંડ અને એક ગણપતિનું નાનું દહેરૂં જોવામાં આવે છે.

ટેકરીના મથાળે પહોંચ્યા પછી એક ગુફા આવે છે. તેમાં પ્રવેશ કરવા માટે ઘણાજ
નીચા નમવું પડે છે. અંદર અદ્ધર દેવીની (અર્બુદાદેવીની) શ્યામ મૂર્તિ પૂર્વ તરફ મુખ રાખીને
ઉભી રહેલી છે, અને સામેના ભાગમાં મોટા પથ્થર આવી રહેલા છે. તે દેખાવ ઘણોજ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n31/mode/1up

realpatidar.com

મોહક અને મગજ ઉપર ભવ્યતાની સંપૂર્ણ અસર કરનાર છે, દરવાજા આગળના ખુલ્લા ભાગમાં ઉભા રહીને નિહાળવાથી યુરોપીઅનોના બંગલા, જુદાં જુદાં સ્થળોએ જવાના રસ્તા, બાળકોને ખેલવાનાં મેદાન વગેરે સ્થળો ઘણાંજ રમણીય જણાય છે; અને ત્યાં સૃષ્ટિ સૌન્દર્યનો ખ્યાલ મગજમાં ઉપસ્થિત થાય છે.

રચના ગિરિ આબુ તણી શી રૂડી,
તન અંતર નેત્ર ઠર્યાં નીરખી;
વન વાડી લીલા સરિતા સુમનો,
ગિરિ આબુ મને પ્રભુ સૂચવતો. ૧

ઘણી કોયલ આમ્ર તરૂ ગજવે,
વળી મોર કળા કરી ગાન કરે;
બહુ વ્હાલ ધરી પ્રભુ ઉચરતો,
ગિરિ આબુ મને પ્રભુ સૂચવતો. ૨

ગિરિ શૃંગ મહા ગગને અડતાં,
વળી ધુમસ અભ્રથી શ્યામ થતાં;
તન અંતર તાપજ વીસરતો,
ગિરિ આબુ મને પ્રભુ સૂચવતો. ૩

અકળિત કળા નહિ ગાઇ શકું,
ખુબી તારી કદી ન નિહાળી શકું;
દીન બાળક શીશ નમાવી ઉભો,
ગિરિ આબુ મને પ્રભુ સૂચવતો. ૪

દેવીનું પવિત્ર સ્થાન જોયા પછી અમે અમારા મુકામે ગયા. પછી હું તથા મારા એક સ્નેહી બજારમાં કેટલોક સામાન લેવા ગયા. એકંદરે બજારની રચના સારી છે. કેટલાંએક સ્થળોએ પત્થર જડેલા છે. વેપારી વર્ગમાં વિશેષ મારવાડી વાણીઆ છે. તેઓમાં ઘણા ખરા પ્રામાણિક છે. ત્યાં તોલ બંગાળી ચાલે છે. મુકામે જઇ રસોઈ બનાવી જમી અમે બધા પ્રવાસીઓ મંદિર આગળના ખુલ્લા ચોગાનમાં બેઠા. તે સ્થળ પણ ઉંચું હોવાથી દૂર દૃષ્ટિ ફેંકતાં ઘણાં ખરાં મકાનોની અંદર ઝગઝગાટ થઇ રહેલા પ્રકાશિત દીપક દૃષ્ટિગોચર થતા હતા. યૂરોપીઅનોના તથા દેશી ગૃહસ્થોના બંગલા ઉંચા પર્વત ઉપર જણાતા હતા. તેની શોભા અનુપમ હતી. બંગલાની અંદરના તેજસ્વી દીવા ઝળહળી રહેલા હતા, અને તે બધા જાણે હવામાં અદ્ધર લટકતા ન હોય તેવો રમણીય મનોહર દેખાવ અંધારી રાત્રીએ દૃષ્ટિગોચર થતો હતો.

રાત્રીના ઉજાગરાને લીધે તથા દિવસના અતિ પરિશ્રમને લીધે બીજે દિવસે ક્યાં સ્થળો જોવાં એ નક્કી કરીને અમે નિદ્રાધીન થયા.

દેલવાડાનાં દહેરાં—બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળમાં ઉઠીને દંતધાવન ઇત્યાદિ શૌચ કર્મોથી પરવારીને અમે દેલવાડા તરફ જવા નીકળ્યા. નખી તળાવથી ઉત્તર દિશામાં તે

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n32/mode/1up

realpatidar.com

સ્થાન લગભગ ૧।। માઇલ દૂર છે. બહારથી તે દહેરાં નીચાં અને સાધારણ જણાય છે, તેમાં ૭ દહેરાં છે તે પૈકીનાં પાંચ શ્વેતાંબરીનાં અને એક દિગંબરીનું છે. દહેરાં જુદા જુદા ગૃહસ્થોએ બંધાવેલાં છે, તેમાં થએલું ખર્ચ અનહદ છે.

વિમળશાનું દહેરૂં:—દહેરામાં પ્રવેશ કરતાંજ એક વિશાળ દરવાજો આવે છે તેમાં પ્રવેશ કર્યા પછી પૂર્વ ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશાઓ તરફ હારબંધ ચોવીસ તીર્થંકરના ગોખલા આવે છે. દક્ષિણની હારના છેડા આગળ અંદરના ભાગમાં શાન્તિનાથની એક શ્યામ ભવ્ય મૂર્તિ છે તેની જોડેજ પૂર્વાભિમુખે આદિનાથની શણગારેલી ભવ્ય મૂર્તિ છે, તેની સામેના ચોકની ઉપર આવેલા ઘુમટનું નકશી કામ એવું છે કે, તે જોઈ જોઇને આંખ થાકી જાય, દરેક તિર્થંકરના ગોખલાની સામેના ઉપરના ભાગમાં પણ જુદા જુદા દેવનાં લડાઈનાં, સિંહ, હાથી, વાઘ, ઘોડા વગેરે પશુઓનાં તથા જુદાં જુદાં ફુલોનાં અનેક ચિત્રો એવી પદ્ધતિસર કોતરેલાં છે કે આજે લગભગ ૮૦૦-૯૦૦ વર્ષ થયાં પરંતુ તે બધાં તેવાં ને તેવાં છે.

આદિનાથના દહેરાના મુખ આગળ એક ચોરસ દેખાવના આકારનું હાથીખાનું છે, તેમાં સફેદ આરસના ચાર ચાર ફૂટની ઉંચાઇના નવ હાથીઓ ઉભા છે, તે દરેક ઉપર માવત બેઠો છે. દરવાજા પાસે એક વિમળશાની મુર્તિ હાથી ઉપર બેસાડેલી છે તેની પાછળ તેના ભત્રીજાની પણ મુર્તિ છે, તેને માટે નીચે મુજબ દંતકથા ચાલે છેઃ—

વિમળશાના ભત્રીજાએ કાકાના હુકમનો અનાદર કરવાથી વિમળશાએ તેને તમાચો માર્યો; તેથી તેનું મુખ ફરી ગયું, તે હાલ પણ તેમજ છે, આ દંતકથા તથા બીજી કેટલીક ન માની શકાય તેવી હકીકત સત્ય હશે કે અસત્ય તેનો નિર્ણય વાચકે કરી લેવો.

વસ્તુપાળ તેજપાળનાં દહેરાં—વિમળશાનાં દહેરાંથી ઉત્તરમાં પાસેજ આવેલાં વસ્તુપાળ તેજપાળનાં દહેરાંમાં નેમીનાથ ભગવાનની મૂર્તિ અને આઠ સુંદર થાંભલાથી ઉભો રહેલો ઘુમટ પ્રેક્ષકના ચિત્તને આકર્ષે છે, ત્યાંથી સભા મંડપમાં જવાય છે, તેના એક છેડે રાજુલની મુર્તિ છે, અને બીજે છેડે શાન્તિનાથની મૂર્તિ છે. બે બાજુએ દેરાણી જેઠાણીના ગોખલા છે, તે ગોખની આસપાસ જે ઘણુંજ બારીક નકશી કામ છે તેનું તથા આઠ થાંભલા ઉપરનું તથા ઘુમટનું વર્ણન મહાન્ કવિઓથી પણ થઇ શકે તેમ નથી; તો હું અલ્પજ્ઞ તેનું શું વર્ણન કરી શકું? ઉપરનાં સ્થળોનું નકશીકામ જોઇને જોનાર મનુષ્ય આભોજ બની જાય છે ઘણાજ દૂર દેશના લોકો આ નકશી કામ જોવા માટે આવે છે, અને તેઓના અંતઃકરણમાંથી "આવું અનુપમ કોતરકામ કરનારને તથા તેઓની કૃતિને ઉત્તેજન આપનાર ધાર્મિક વૃત્તિના પ્રમાણિક શેઠીઆઓને ધન્ય છે" એવા ઉદ્ગાર નીકળી જાય છે, આ સઘળાં દહેરાંનું વિશેષ વર્ણન લખવું અત્રે નિરર્થક છે. એ દહેરાં પ્રત્યક્ષ જોયા સિવાય તેનો ખરેખરો ખ્યાલ આવી શકે તેમ નથી.

ઉપેન્દ્રવજ્રા.

સ્વધર્મ પ્રત્યે હદથી વધારે,
પ્રીતિ બતાવી દ્વય બંધુઓએ;
કમાણી સર્વસ્વ ઉદારતાથી,

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n33/mode/1up

realpatidar.com

બનાવવા દેવળ ખર્ચી નાખી.
ઉદાર કાન્તિ હતી વસ્તુપાળ,
સુબુદ્ધિ સારી હતી તેજપાળ.
દીસે રૂડી કીર્તિ સ્વદેશમાં હા,
ગયા તથાપિ જગથી જણાતા.

આ દહેરાં જોવાથી અસલના વખતમાં પવિત્ર ગુર્જર ભૂમિમાં કેવા મહાન્ ધાર્મિક વૃત્તિના શ્રદ્ધાળુ ગૃહસ્થ ભક્તજનો વસતા હશે તેનો સંપૂર્ણ ખ્યાલ આવે છે. આ દેવળો એજ આબુ પર્વતની અત્યુત્તમ શોભા છે. તેનું બારીક નકશીકામ જોઇને અમારા એક મિત્રના મુખમાંથી "આવા દેખાવોનું ચિત્ર કાઢવાને પણ આપણે શક્તિમાન નથી, તો પછી કોતરણી કરવાની તો વાતજ શી! ધન્ય છે, આવા કારીગરોને! તથા તેમને ઉત્તેજન આપનારને" એ પ્રમાણે ઉદ્‌ગારો નીકળ્યા. ત્યાંનું નકશીકામ એટલું તો સુંદર છે કે તે જોતી વખતે મન જોવાને માટે જીજ્ઞાસાથી એટલું ઉત્તેજિત થાય છે કે, ક્યારે બધાં સ્થળો ઝટ જોઇ લઉં પણ તેમ કરતાં મનને અટકાવવું પડે છે, કારણ કે શાન્તિથી અવલોકન કરીને જોવાથીજ ત્યાંની રચના આપણા મગજમાં ઠસે છે; અને તેની કદી નભૂંસાય તેવી સચોટ છાપ મન ઉપર પડે છે.

દેલવાડાનાં દહેરાં જોયા પછી મુકામે આવી બીજે દિવસે જમી પરવારી સાંજના વસિષ્ઠ ઋષિના આશ્રમે જવા નીકળ્યા. રસ્તો ઘણોજ કઠણ, ગાઢ ઝાડીવાળો, ભયાનક, જંગલી પશુઓથી ભરપુર હોવાથી, તથા ૪ માઇલ લાંબો હોવાથી અમે અમારી સાથે વળાવા તરીકે હિંમતવાન, પહેલવાન, હથીઆરબંધ એક ભીલ લીધો તેની સાથે અમે બનતી ઝડપે અદ્‌ભુત ઉત્સાહ બતાવતા આગળ ચાલ્યા; પાએક માઇલ ગયા પછી એક સુશોભિત ભવ્ય મકાન આવ્યું, તેમાં આબુ ઉપર હવા ખાવા આવેલા યૂરોપીઅનોનાં બાળકો વિદ્યાભ્યાસ કરે છે. બેએક માઇલ ગયા પછી હનુમાનજીનું પવિત્ર સ્થાન આવે છે ત્યાંનું સૃષ્ટિસૌન્દર્ય આંખને આંજી નાખે તેવું છે. થોડેક સુધી ઢાળ ટેકરા ઓળંગ્યા પછી શિખર લગભગ જવાય છે. ત્યાં રહીને આસપાસ દૃષ્ટિ ફેંકવાથી અનેક વૃક્ષો ઝુંકી રહેલાં, વિશાળ શિલાઓ લચી રહેલી, દૃષ્ટિ પણ પહોંચી શકે નહિ એવી ઉંડી ખાઇઓ, જ્યાં અનેક શિકારી પ્રાણીઓ ભયાનક અવાજથી ગર્જના કરતાં હોય, અનેક ઝરણોનું વક્ર ગતિએ વહેવું, ખળ ખળ ખળ એમ મધુર અવાજનું થવું, કીમતી હીરા સૂર્યના કિરણો આગળ ધરવાથી જેમ ચળકે છે તેમ તે ઝરણોના પાણીનું ચળકવું વગેરે રમ્ય અને ભવ્ય દેખાવો ઇશ્વરની અગાધ શક્તિ અને અખૂટ ડહાપણનું સંપૂર્ણ ભાન કરાવે છે.

તે શિખર ઉપરથી આશરે ૯૦૦ પગથીઆં નીચે ઉતરવું પડે છે. તે રસ્તો એવો સાંકડો છે કે ત્યાં એકજ માણસ મહા મુસીબતે ચાલી શકે છે, ઉતરતી વખતે કોઇ આસપાસ નજર નાખવા જાય અથવા પગ ટેકવવો ભુલી જાય તો તેના ત્યાં બારજ વાગી જાય. બધાં પગથીઆં ઉતર્યાં પછી એક કુંડ આવે છે ત્યાં કૃત્રિમ ગાયનું મુખ બેસાડેલું છે. તેમાંથી નિશદિન પાણી નીકળ્યાંજ કરે છે. તે પાણી ત્યાં આગળના કુંડમાં થઇ ઉંડા કોતરમાં ચાલ્યું જાય છે, અને ત્યાંથી આગળ એક નાની સરિતા રૂપે વહે છે, તે કુંડની જોડેજ વસિષ્ઠ ઋષિનો આશ્રમ છે. ત્યાં એક કોતરમાં કુદરતી રીતે બનેલું એક દહેરું છે. તેનો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n34/mode/1up

realpatidar.com

આબુની સહેલ.

ફક્ત આંગળનો ભાગ કંઇક મનુષ્યકૃત જણાય છે. તે દહેરાની સામે ઇંદ્રરાજા ધનુષબાણ લઇને ઉભા છે. દહેરામાં પ્રવેશ કરતાં વિશાળ બખોલ જેવું જણાય છે, ત્યાં વસિષ્ઠઋષિ, તથા ઋષિપત્નિી અરૂંધતી માતાની એમ બે મુખ્ય મૂર્તિઓ છે. ઋષિજીની જમણી બાજુએ જમણા હાથ નીચે શ્રી રામચંદ્રજીની અને ડાબા હાથ નીચે લક્ષ્મણજીની મૂર્તિ છે. ઋષિજીનો તેમના શિષ્યો પ્રત્યે કેવો અદ્‌ભુત પ્રેમ હતો તેનું તે સૂચન કરે છે. દહેરાની બહાર નીકળીને અમે ચોમેર દૃષ્ટિ ફેંકી તો તે સ્થાન સર્વ સ્થાનો કરતાં અધિક પવિત્ર, ભવ્ય મોહક અને મન ઉપર અસાધારણ અસર કરનાર જણાયું. આવું અલૌકિક પવિત્ર સ્થાન અવલોકીને ગમે તેવા નાસ્તિક માણસના અંતરમાં પણ સર્વનો કર્તા, નિયંતા અને પાલન કર્તા કોઈ સમર્થ સૃષ્ટા હોવોજ જોઇએ. એવો વિચાર ઉપસ્થિત થયા સિવાય રહેજ નહિ. ગુલાબ, ચંપો, મોગરો, જાઈ, જુઇ, કદળી વગેરે અનેક વૃક્ષો અદ્ધર છવાઈ રહેલાં હતાં. તેમાંથી એવી સુગંધ વાયુથી પસરી રહેલી હતી કે તે સ્થાને દેવો પણ સ્વર્ગ જેવું સ્થાન તજી દઇને વાસ કરે. વાદળાં પણ શૃંગોને અથડાતાં ચાલ્યાં જતાં હતાં. અનેક નિરંકુશ શિખરો ગગનમાં ફરકી રહેલાં હતાં. મત્ત માતંગની પેઠે અનેક ભવ્ય શિલાઓ પડું પડું થઇ રહલી હતી.

શાર્દુલ.

સૃષ્ટિમાં અતિ રમ્ય સ્થાન દીસતાં તેમાં ગિરિ એક તું,
શીળો ને અતિ શાન્ત વાયુ સરતો જેમાં ગિરિ તેજ તું;
શોખીનો નરનારી ગ્રિષ્મ ઋતુમાં આવે ખરાં ભાવથી,
માગે ગુર્જર બાળ નમ્ર બનીને આરોગ્ય આનંદથી. ૧

વાડી વેલ વિશાળ વિસ્મય કરે શાન્તિ દઇ સર્વને,
ચંપો જુઇ ગુલાબ પુષ્પ ખીલતાં સુવાસ ફેલાવીને;
ઉંચાં ભવ્ય વિશાળ વૃક્ષ ઝુકતાં શોભા વધારે ઘણી,
માગે ગુર્જર બાળ નમ્ર બનીને આરોગ્ય આનંદથી. ૨

કોકીલો અતિ મિષ્ટ સુર થકી જ્યાં ગાયે મધુરાં ગીતો,
આહા શા ટહુકાટ મોર કરતા સામો ધ્વની ગાજતો;
હર્ણાં બાળક સાથ પ્રેમ ઝરણે ભેટે ઉંચા ભાવથી,
માગે ગુર્જર બાળ નમ્ર બનીને આરોગ્ય આનંદથી. ૩

શિષ્યો જે ગુરૂ સાથ આશ્રમ કરી સાદાઇથી ત્યાં રહે,
વિચારો નિશદિન ઇષ્ટ પ્રભુમાં રાખી સુખેથી ફરે;
ત્રાતા હે જગનાથ બાળ દીનને આપો અતિ સુમતિ,
માગે ગુર્જર બાળ નમ્ર બનીને આરોગ્ય આનંદથી. ૪

બીજે દિવસે દેલવાડાના રસ્તે થઇને અચળગઢ જવા નીકળ્યા, તે સ્થળ દેલવાડાથી આશરે ૫ માઇલ દૂર છે, અચળગઢની ટેકરી ઉપર જૈન દહેરાં આવેલાં છે. ત્યાં માત્ર પગપાળા જવાય છે. પરંતુ અચળગઢની નીચે જ્યાં શૈવ તથા વૈષ્ણવના તીર્થની જગા આવેલી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n35/mode/1up

realpatidar.com

છે ત્યાં સુધી ગાડીઘોડા આવી શકે છે. આગળ ચાલ્યા પછી અચલેશ્વર મહાદેવની જગા આવે છે. તેની પાસે એક ધર્મશાળા તથા વાણીઆઓની કેટલીક દુકાનો છે. થોડેક છેટે એક કુવો પણ છે. અચળેશ્વર મહાદેવથી આગળ પગથીઆંથી ઉંચે ચઢતાં નેમીનાથનું દહેરૂં આવે છે. ત્યાં મુખ્ય દેવળમાં ૧૪૪૪ મણ વજનની આદિનાથની ચોમુખી પંચધાતુની મૂર્તિ છે. તે દહેરૂં કુંભારાણાની વિધવા રાણીએ બંધાવ્યું હશે, એમ લેખ ઉપરથી જણાય છે. એ દેવળને બીજે માળે ચઢીને જોતાં આબુ પર્વતનો ઘણો સુંદર દેખાવ નજરે પડે છે. આબુ હાઇસ્કૂલ, બીજાં મકાનો, ચોકીઓ, રસ્તાઓ, ગુરુશિખર, અજમેર જતી રેલવે સડક વગેરે આંખને આનંદ આપનારા દેખાવો ત્યાંથી નજરે પડે છે. નીચેના દેવળની થડમાં કુંભારાણાની તેના પુત્રની અને પૌત્રની મૂર્તિઓ છે. અચળગઢનાં જૈન દહેરાં છોડી આગળ જતાં ભેરવ પોળ, શ્રાવણ ભાદરવો તળાવ તથા શ્રાવણ ભાદરવો પોળ વગેરે સ્થળોએ થઈ બીજી બાજુએ જઇએ તો હરિશ્ચંદ્ર, ગોપીચંદ વગેરે ભક્ત રાજાઓની ગુફાઓ જોવા જેવી છે.

ઉપરનાં સર્વ સ્થાનો જોઇ પાછા મુકામે આવ્યા. રસ્તામાં આવતાં ગુરુશિખર જવાનો વિચાર હતો પરંતુ ત્યાં જવું ઘણુંજ મુસ્કેલ હતું વળી સમય પણ ઓછો હતો તેથી તે સ્થાને જવાનું બંધ રાખી અમે અમારા મુકામે આવ્યા. ત્યાં જમી પરવારી એક્કા ભાડે કરી ખરેડી આવ્યા. ત્યાંથી આબુગિરિનાં છેવટે દર્શન કરી ગુજરાતના પાટનગર આવવા નીકળી પડ્યા.

હરિલાલ જગજીવનદાસ પટેલ.

શ્રી ગેનાભિલાષી મંડળ.

ખાસ સુચના.

પ્લેગના કારણથી માસિકના અંકો નિયમીત રીતે બહાર પાડી શકાયા નથી, કંઈક શાંતિ થતાં મુંબઇથી વિરમગામ તંત્રીના આવ્યા પછી આ અંકનું મેટર અમને મળ્યું હતું. જ્ઞાતિના કમ ભાગ્યે આ અંકનાં પ્રુફો જોવાનું બીજાને સોંપી હંમેશને માટે પોતે ચાલી ગયા છે એટલે સદ્ગતના હાથે બહાર પડતો આ અંક છેલ્લો છે. તેમના મિત્રો વચ્ચે થયેલી ગોઠવણ જબ જ્ઞાતિ સેવાનું કાર્ય ચાલુજ રહેશે એટલે દરેક બન્ધુએ પત્ર વહેવાર ચાલુ સરનામે કડવા વિજય ઑફીસ વિરમગામ કરે જવો. સદ્ગતના અવસાન અને જ્ઞાતિ સેવા બાબત મળેલા પત્રો વગેરે હકીકત નીયમની ખાતર આ અંક સાથે અમે બહાર પાડી શકતા નથી.

તા. ૨૦-૩-૧૮ અ. ક. વિ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n36/mode/1up

realpatidar.com

આતંકનિગ્રહ-ઔષધાલયનાં

અમૃતતુલ્ય ઔષધો.

પ્રખ્યાત આતંકનિગ્રહ ઔષધાલયનાં અમૃતતુલ્ય ઔષધોએ પોતાના ચમત્કારિકપણાથી આખી દુનિયામાં મોહોટી ફત્તેહ તેમજ નામના મેળવી છે એમ જાહેર કરતાં અમોને જરા પણ સંકોચ થતો નથી. કારણકે આજસુધીમાં તેને માટે લાખો સર્ટિફીકેટો મળ્યાં છે અને મળતાંજ રહ્યાં છે.

ઔષધ.	ગુણ.		કિંમત.
૧ સહસ્રપુટી અભ્રક ભસ્મ.	ક્ષય મટાડે–કૌવત આપે.	તો. ૧ના	રૂ.૫૦–૦–૦
૨ શુદ્ધ મોતીનો ઉંચો સુરમો.	આંખનાં બધાં દર્દો મટાડે.	,, ,,	૨૪–૦–૦
૩ ઉત્તમ લોહ ભસ્મ.	લોહી સુધારે.	,, ,,	૫–૦–૦
૪ અમૃતાવર્ણ પાક.	પુષ્ટિ અને તેજ આપે.	ડબા ૧ના	૨–૦–૦
૫ આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ.	ધાતુને સુધારે વધારે.	ડબી ૧નો	૧–૦–૦
૬ શુદ્ધ મોતીનો કાળો સુરમો.	આંખની ઝાંખ મટાડે.	તો. ૧ના.	૧–૮–૦
૭ શુદ્ધ મોતીનો ધોળો સુરમો.	,,	,, ,,	૨–૦–૦
૮ નેત્રાનંદ મંદાર.	ફુલું પડળ મટાડે.	,, oll નો	૧–૦–૦
૯ કાસાંતક.	ઉધરસ મટાડે.	ડબી ૧ નો	૧–૦–૦
૧ જ્વરાંતક.	તાવને મટાડે.	,, ,,	૧–૦–૦
૧૧ બાળમિત્ર.	બાળકોને હષ્ટપુષ્ટ કરેછે.	,, ,,	૧–૦–૦

આ દવાઓની વધારે વિગત તથા આવીજ ચમત્કારિક બીજી ઘણી દવાઓની વિગત જાણવાને માટે અમારૂં પ્રાઇસલિસ્ટ મંગાવીને વાંચો.

વીરમગામ એજંટ,
મેસર્સ ગીરજાશંકર પુરૂષોત્તમ શર્મા
ઍન્ડ કો.—બોરડી બજાર.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.
માલેક—આતંકનિગ્રહ ઔષધાલય,
જામનગર—કાઠિયાવાડ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1497/page/n37/mode/1up

realpatidar.com

શીવલાલ દયારામ

પંચાલ.

ચોખા ચાંદી સોનાના દાગીના

વેચનાર

ઠે. રતનપોળ દકાન નં. ૫૨૯-૪

અમદાવાદ.

realpatidar.com